

Om opprettelsen av
Universitetets Økonomiske Institutt
i 1932

av

Olav Bjerkholt

Innhold

- 1. Innledning**
  - 2. Økonomi og statistikk ved Universitetet fram til 1930**
  - 3. Ideen om et økonomisk forskningsinstitutt**
  - 4. Frisch og Wedervang i USA 1930-31**
  - 5. Pinaktige tider ved Universitetet**
  - 6. Rockefeller Foundation kommer til Oslo**
  - 7. Ragnar Frisch ved en skillevei**
  - 8. Forberedelsen av en ny studieordning**
  - 9. Avslutning**
- Acknowledgement**
- Referanser og kilder**

1. Innledning

Men der har gått et uvær over verden, seilmerkene er blåst på sjøen og er kommet i drift, de reker omkring som drivtømmer. De som i siste hånd er ansvarlig for landets penge- og finansvesen har ikke forstått dette. De styrer fremdeles etter de gamle merker og styrer derfor skuten i ulykke.¹

De første årene på 1930-tallet står i ettertidens perspektiv som de dystreste år i det 20. århundrets økonomiske historie. Arbeidsledigheten var rekordhøy. I forståelsen av økonomiske sammenhenger ved utformingen av økonomisk politikk står denne perioden mer eller mindre med rette i et eget skjær av doktrinær uforstand. Virkningen av den internasjonale depresjonen ble snarere forsterket enn motvirket av den innenlandske økonomiske politikken.

Men samtidig er det i denne perioden at sosialøkonomien som fag får sitt gjennombrudd i Norge ved at studiet gjøres til et omfattende og langvarig embetsstudium, lærerkreftene styrkes i første rekke ved at Ragnar Frisch blir tildelt et personlig professorat i 1931, og empirisk økonomisk forskning tar til ved Universitetet gjennom opprettelsen av *Økonomisk Institutt* av Ragnar Frisch og Ingvar Wedervang fra 1. januar 1932.² Grunnlaget legges for den rolle som sosialøkonome, sosialøkonomisk tenkning og ikke minst modeller – til dels på et særnorsk grunnlag – skulle komme til å spille i etterkrigstidens Norge.

Behovet for et slikt økonomisk institutt og forberedelsen av det hadde blitt forhåndsomtalt i avisene, og fra flere hold var det forventninger til nyskapningen. En kan også se instituttets opprettelse som det første gjennombrudd for empirisk samfunnsvitenskap ved Universitetet, mer enn 30 år før opprettelsen av Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Likevel kan opprettelsen neppe sies å ha blitt påaktet som en stor universitetsbegivenhet. Økonomisk institutt ble opprettet som et rent forskningsinstitutt knyttet til Universitetet uten egentlig å være del av Universitetets organisasjon. Instituttet hadde således ingen faste bevilgninger over statsbudsjettet før etter 1945.

Opprettelsen av Økonomisk Institutt ville neppe ha funnet sted i 1932 om ikke midler til forskningsvirksomheten ved instituttet på forhånd hadde blitt skaffet til veie. En norsk finansiering syntes umulig å få til, og Rockefeller Foundation ble finansieringskilden.

En søknad til Rockefeller Foundation om midler til å opprette et "Economic Research Institute" ved Universitetet ble utarbeidet av professor Ingvar Wedervang og dosent Ragnar Frisch i januar 1930, kort før Frisch reiste til USA for et lengre opphold. Mot slutten av 1931 ble søknaden – etter omfattende kontakt mellom Rockefeller Foundation og Universitetet – imøtekommet med en bevilgning på 5000 dollar pr. år i fem år, med opsjon på et like stort beløp dollar for dollar dersom det også ble skaffet til veie penger i Norge. Støtten fra Rockefeller Foundation var i seg selv med på å utløse finansielle bidrag også fra innenlandske kilder, både fra forskningsfond og gjennom private oppdrag til instituttet. Bevilgningen fra Rockefeller-stiftelsen var således den avgjørende og utløsende begivenheten for opprettelsen av instituttet. Den nye instituttet ble opprettet fra 1. januar 1932 og flyttet inn i ledige lokaler i toppetasjen av Farmasi-bygningen, som på det tidspunktet var den eneste universitetsbygningen som var reist på Blindern.

En forutsetning fra Rockefeller-stiftelsens side for å finansiere det planlagte instituttet var at Ragnar Frisch ble en av lederne av instituttet. Ragnar Frisch hadde et sammenhengende opphold i USA på nesten halvannet år i 1930-31 som "visiting professor" og gjesteforeleser ved Yale University og University of Minnesota. Under oppholdet fikk Frisch tilbud om fast

professorstilling ved Yale University som anstrengte seg for å få Frisch til å akseptere tilbudet og lovte forskningsassistanse i tillegg til gunstige lønnsbetingelser.

Frisch valgte imidlertid Oslo. Utsiktene til å få drive forskningsvirksomhet med omfattende assistentbistand ved det nye instituttet, som så ut til å få finansiering, var nok et særdeles viktig element i den endelige avveiningen. Frisch følte nok også lojalitet til de som hadde gjort store anstrengelser for å skaffe ham det personlige professoratet, ikke minst fordi det ikke ville bli noe av Rockefeller-midlene til det påtenkte instituttet dersom Frisch forlot Oslo på ubestemt tid. Utsiktene til at økonomistudiet ville bli vesentlig utvidet og forhåpentligvis gi større og bedre rekruttering talte nok heller ikke negativt for Frisch, selv om opprettelsen av det nye økonomiske embetsstudiet fortsatt hadde et stykke fram til et stortingsvedtak som først kom i 1934.

De første årene på 1930-tallet var også særdeles skapende og produktive år for Ragnar Frisch, både under Amerikaoppholdet og i årene som fulgte. Frisch satte betydelige spor etter seg internasjonalt i denne perioden, gjennom en rekke faglige bidrag som fikk stor innflytelse. Det er neppe noen overdrivelse å hevde at det før Frisch knapt var noe norsk bidrag til den internasjonale utviklingen av økonomisk vitenskap. Den faglige innsatsen som Frisch ble tildelt Nobelprisen for i 1969 kan knyttes til arbeidet fra denne perioden. I retrospekt står også Frischs betydelige medvirkning til etablering av den internasjonale organisasjonen Econometric Society og dets tidsskrift *Econometrica* i den samme perioden som et stort skritt framover både for økonometri som en ny disiplin og for internasjonaliseringen av økonomifaget mer generelt.

Samtidig med at arbeidet med å opprette et forskningsinstitutt pågikk, ble det altså arbeidet med å få økonomiundervisningen vesentlig utvidet i omfang gjennom opprettelse av en økonomisk embetseksamen. Den eksisterende statsøkonomisk eksamen var basert på et kortvarig studium og hadde ikke status som embetseksamen. Et forslag til ny studieordning ble fremmet av Oskar Jæger og Ingvar Wedervang alt i 1928. En lov om økonomisk embetseksamen ble vedtatt av Stortinget 22. juni 1934, og det første kullet av embetskandidater ble uteksaminert våren 1939. Ingvar Wedervang spilte en sentral rolle i arbeidet med å forberede proposisjonen som fremmet forslaget om å opprette embetsstudiet. Ragnar Frisch hadde også bidratt til å påvirke utformingen, ikke minst når det gjaldt vekten på statistikk i det nye studiet. Det ble Frisch som kom til å prege studiets innhold, da Wedervang forlot Universitetet i 1936 for å bli den første rektor ved opprettelsen av Norges Handelshøyskole i Bergen.

Denne framstillingen skildrer i hovedsak de begivenheter i årene 1930 og 1931 som ledet fram til opprettelsen av Økonomisk Institutt. Kapittel 2 gir en summarisk oversikt om økonomi og statistikk ved Universitetet fram til 1930 og en mer utførlig omtale av de to hovedaktørene Ragnar Frisch og Ingvar Wedervang. I kapittel 3 følger en forholdsvis detaljert omtale av søknaden til Rockefeller Foundation, og i kapittel 4 en omtale av Frischs opphold i USA 1930-31 og Wedervangs noe kortere opphold der i 1930. Kampen for et professorat for Ragnar Frisch gjennom intens lobbyvirksomhet er beskrevet i kapittel 5. Bakgrunnen for Rockefeller-stiftelsens interesse for å støtte empirisk samfunnsvitenskap langt utenfor USAs grenser og behandlingen av søknaden som avsluttes med vedtaket om bevilgning er beskrevet i kapittel 6, mens Ragnar Frischs personlige valg mellom Norge og USA er omtalt i kapittel 7. Kapittel 8 redegjør - litt på siden av framstillingen ellers - for innføringen av den nye studieordningen. Kapittel 9 avslutter framstillingen. Det er gjennomgående lagt vekt på en svært dokumentarisk framstilling, noe som nok kan sies å gå utover leservennligheten.

2. Økonomi og statistikk ved Universitetet fram til 1930

Da verdilæren var i sin barndom, gjorde verditeoretikeren sig som regel ikke den møie å spesifisere det nøiaktige konkrete innhold i de begreper han opererte med. Diskussionene om tilbudet eller efterspørselen som prisbestemmelsesgrunn, om "verdiens siste årsak" og lignende byr på mange eksempler på det unyttige kjevel som avfødes når begrepene ikke blir nøiaktige presisert. Nu forlanger vi noe meget mer presist av diskusjonene. Vi forlanger at verditeoretikeren skal definere sine begreper på en sådan måte at for det første deres logiske mening er helt klar, og at dernest, om mulig begrepene ved en senere leilighet kan bli bragt i kontakt med de statistiske data.³

Dette kapitlet tar sikte på å gi et inntrykk av virksomheten ved Universitetet når det gjaldt området for det nye instituttet, dvs. økonomi og statistikk, særlig med vekt på empirisk forskning. Kapitlet omtaler innledningsvis utnyttingen av professoratene og dosenturene på området, deretter noe om undervisningen, spesielt statsøkonomifaget. Hovedprotagonistene i denne framstillingen, Ragnar Frisch og Ingvar Wedervang, gis en kort biografisk omtale som strekker seg fram til 1930. Til slutt sies litt doktoravhandlinger, vitenskapelig publisering mv., også noe om økonomisk-statistisk forskning utenfor Universitetet.

Professorater og dosenturer i økonomi og statistikk

I år 1900 var det to professorater i økonomi ved Det Kgl. Frederiks Universitet.⁴ Disse var besatt av Torkel Halvorsen Aschehoug (1822-1909) og Bredo Henrik von Munthe af Morgenstjerne (1851-1930). Aschehoug hadde i 1870 overtatt professoratet i lovkyndighet, statsøkonomi og statistikk, som i 1840? ble opprettet for Anton Martin Schweigaard ved det juridiske fakultet, men overtok i 1886? det første rene professorat i statsøkonomi og statistikk. Dette professoratet hadde blitt opprettet i 1876 og tildelt Ebbe Hertzberg (18xx-19xx) i konkurranse med Anders Nicolai Kiær i 1877. Hertzberg gikk imidlertid av i 1886. Morgenstjerne overtok Schweigaards professorat i 1889 (konstituert i 1887). Morgenstjerne var universitetets rektor 1912-1918.

Oskar G. Jæger (1863-1933) begynte som filolog (cand.mag. 1888), men orienterte seg etter hvert mot sosialøkonomi og ble i 1894 dr.philos. på avhandlingen "Den moderne statsøkonomis grunnlæggelse ved Adam Smith". I 1897 avla han juridisk embetseksamen og ble i 1898 universitetsstipendiat i statsøkonomi. I 1902 ble Jæger utnevnt til ekstraordinær professor og overtok Aschehougs forelesningsplikt, mens Aschehoug som var 80 år, arbeidet helt fram til sin død i 1909 med sitt firebinds verk *Socialøkonomik*. Jæger trådte fra 1909 inn i Aschehougs professorat.

Jægers ekstraordinære professorat ble utlyst på nytt i 1910. Søkerne var da Nicolai T. N. Rygg (1872-1957), Petter Thorvald Aarum (1867-1926) og Kristian G. F. Schönheyder (1874-1953). Bedømmelseskomiteen besto av Morgenstjerne, Jæger, Hertzberg, den danske statistikeren Harald Westergaard, Københavns Universitet og fra Sverige Knut Wicksell, Universitetet i Lund. Wicksell fant ingen av kandidatene kvalifisert, de øvrige innstilte Rygg som ble utnevnt 1910.

Nicolai Rygg hadde tatt juridisk embetseksamen i 1894 og studert økonomi i Göttingen og Geneve i 1896-97. Fra 1898 arbeidet Rygg i Statistisk Centralbyrå og var engasjert i empiriske studier av sosiale forhold og inntektsforhold. Som universitetsstipendiat fra 1907 underviste han i statistikk. Rygg ble konstituert som direktør etter Kiær i Statistisk

Centralbureau i 1913, men beholdt professoratet med tjenestefrihet helt til 1917. I 1920 ble Rygg sjefdirektør i Norges Bank.

Under Ryggs tjenestefrihet mens han var direktør i Statistisk centralbureau vikarierte Gunnar Jahn (1883-1971) i Ryggs professorat. Jahn hadde tatt juridisk embetseksamen i 1907 og statsøkonomisk eksamen i 1909. Han hadde studert økonomi og statistikk i Heidelberg, Berlin og Paris og arbeidet i Statistisk Centralbureau og ble i 1917 direktør i Statens rasjoneringsdirektorat. Stortinget opprettet et personlig dosentur i statistikk for Jahn i 1920. Dette kom han aldri til å tiltre da han samme år ble utnevnt til direktør i Statistisk Centralbyrå etter Rygg.

Det "bevegelige" professoratet etter Rygg ble lyst ut i 1917 og søkerne var nå Aarum, Schönheyder, Wilhelm C. Keilhau (1888-1954) og Ewald Bosse (1880-1956). Etter uttalelse fra Morgenstjerne og Jæger som sakkyndige ble Aarum tilsatt. Morgenstjerne gikk av i 1919, men Schweigaards professorat ble ikke lenger utlyst med økonomi og statistikk i fagkretsen. Det var således fortsatt bare to professorater i økonomi.

Thorvald Aarum hadde begynt å studere medisin, men gikk over til jus og sosialøkonomi. Han tok juridisk embetseksamen i 1893 og den filosofiske doktorgrad i 1908 på avhandlingen "Arbeidets økonomiske verdi. Bidrag til arbeidslønnens teori". Fra 1909 var Aarum lærer i landbruksrett og nasjonaløkonomi ved Norges Landbrukshøiskole. Fra 1910 til 1913 var Aarum universitetsstipendiat i statsøkonomi og statistikk, og fra 1913-17 ekspedisjonssjef i Sosialdepartementet. I Jægers minnetale i Vitenskapsakademiet i 1927 omtalte han Aarum som "etter Aschehoug utvilsomt Norges lærdeste socialøkonom"

Bedømmelsen av Keilhau for professoratet som Aarum fikk, var så anerkjennende at Kollegiet foreslo et nytt professorat for ham. Dette ble ikke bevilget, men derimot et dosentur fra 1921. Keilhau var eneste søker og ble tilsatt med henvisning til bedømmelsen av ham for professoratet.

Keilhau var blant de første statsøkonomer med eksamen fra 1909. Keilhau ble cand.oecon. med utmerkelse, den eneste før Ragnar Frisch i 1919, og tok juridisk embetseksamen i 1912. Keilhau hadde vikariert for Rygg i 1913 og overtok Aarums stilling på Norges Landbrukshøiskole i 1914. Keilhau disputerte for den filosofiske doktorgraden i 1917 på avhandlingen "Grundrentelæren" og ble samme år universitetsstipendiat. Under første verdenskrig var han en tid sekretær for Kornmonopolkommisjonen og en kortere tid også direktør i Det Norske Luftfartsselskab.

Dosenturet i statistikk som ble opprettet for Jahn i 1920 ble brukt til utdannelsestipend for statistikere, men i 1925 igjen utlyst som et fast dosentur i statistikk. Det ble da søkt av Henrik Palmstrøm og Ingvar B. Wedervang (1891-1961). Bedømmelseskomiteen som besto av Aarum, Jahn, Rygg, Westergaard og Sven Wicksell, Lund innstilte Wedervang som ble utnevnt i 1925.

Da Aarums professorat ble kunngjort ledig etter hans død i 1926 søkte Keilhau, Bosse, Schönheyder og Wedervang. Tildelingen ble avgjort etter prøveforelesninger over oppgitt og selvvalgt emne.⁵ Bedømmelseskomiteen besto av Jæger, Westergaard, Sven Brisman, Bertil Ohlin og K. A. Wieth-Knudsen. De to førstnevnte holdt på Keilhau som nr. 1, men de tre andre holdt på Wedervang som ble utnevnt til professor i statistikk og økonomi i 1927.

Dosenturet som ble frigjort etter at Wedervang ble professor ble søkt av Ragnar Frisch i konkurranse med Schönheyder og Thomas Sinding (1896-1951). Bedømmelseskomiteen som besto av Jæger, Wedervang og L. V. Birck, Københavns Universitet innstilte Frisch som nr. 1 og han ble beskikket i mars 1928.

Ingvar Wedervang

Ingvar Wedervang var født i 1891 og ble cand.oecon. i 1913. Han var sekretær i Statistisk Centralbyrå 1914-15 og arbeidet som statistiker for Treschow-Fritzøe i Larvik 1916-18. I 1918-19 var han leder av statistisk avdeling i Rasjoneringsdirektoratet og i 1920-23 konsulent i Statens Prisdirektorat. Han hadde et studieopphold i München i 1922. I 1923-24 var Wedervang igjen i Statistisk Sentralbyrå. Han var også i en årrekke 1920-31 lærer i sosialøkonomi ved Kristiania/Oslo Handelsgymnasium.

Wedervang ble dr.philos. i 1925 på en avhandling om sammenheng mellom kjønnsproporsjon og dødfødthet (Wedervang, 1924).⁶ Han arbeider ellers på 1920-tallet ellers omfattet en artikkel om nasjonalinntekten i Norge (Wedervang, 1926), og *Om inntektsanvendelsen, særlig oppsparingen i Norge*.

Wedervang var tilknyttet Universitetet siden 1923. Han underviste i statistikk fra 1923 til 1925 og ble dosent i statistikk i 1925. Fra 1. august 1927 ble han utnevnt som professor i statsøkonomi og statistikk og i 1928 innvalgt som medlem av vitenskapsakademiet. Wedervang foreleste fortrinnsvis om praktisk sosialøkonomi og statistikk, herunder økonomisk statistikk, sosialstatistikk, næringspolitikk, befolkningslære, handelspolitikk, transportvirksomhet og bank- og forsikringsstatistikk. Mens Wedervang var dekanus ved det juridiske fakultet var han sterkt medvirkende til å skaffe det sosialøkonomiske faget lokaler i Fredriksgt 3 etter at kjemisk institutt flyttet til Blindern. Wedervang var redaktør av Statsøkonomisk tidsskrift 1927-36.

Wedervangs opphold i USA 1930 er omtalt i kapittel 4 og hans innsats for å utvide og forbedre universitetsstudiet i sosialøkonomi og statistikk i kapittel 8.

Wedervang hadde en rekke offentlige verv på 1930-tallet. Han var formann i Den Handelspolitiske komite 1931 for å utrede utenrikshandelens og skipsfartens stilling og formann i Det Handelspolitiske kriseråd 1932-37. I 1931-34 var han handelspolitisk rådgiver ved traktatforhandlingene med Storbritannia med kontor i Handelsdepartementet.

Wedervang ble kalt til Norges Handelshøyskole opprettet 1936 som som professor og første rektor fra 1937 med tre års permisjon fra Universitetet. Permisjonen ble forlenget, men avslått fornyet i 1942, og han gjeninntrodte da i sitt professorat ved Universitetet i 1942. Wedervang ble arrestert i i likhet med en rekke professorkolleger, satt arrestert en kortere tid på Berg og ble senere forvist til Hamar. Illegalt oppholdt han seg likevel i Oslo og arbeidet i kjelleren i Statistisk sentralbyrå. Etter krigen var ble Wedervang utnevnt til professor i samfunnsøkonomi ved Handelshøyskolen og var rektor fra 1949 til 1957. Ingvar Wedervang døde i 1961.

Ragnar Frisch

Ragnar Frisch ble født som Ragnar Anton Kittil Frisch i Oslo 3. mars 1895, sønn av gullsmed Anton Frisch med forretning i Storgt i Oslo. Etter artium i 1913 begynte Frisch i sin fars forretning og senere i sølvsmedlære hos David-Andersen. Han begynte samtidig å studere statsøkonomi i 1916, ble cand.oecon. med utmerkelse i 1919 og fullførte sin læretid i 1920 med et kaffeservise i sølv som svennestykke.

Etter statsøkonomieksamen siktet ikke Frisch mot videre studier. Han var enebarn og eslet til å overta familiens gullsmedforretning. Etter svenneprøven ble han partner i farens forretning, men fortsatte å studere økonomi og matematikk ved siden av forretningsdriften.

Med stipend fra Universitetet i 1921 oppholdt han seg i 1921-23 to år i Paris og et halvt år i England. Vel tilbake i Oslo sto han overfor valget mellom gullsmedforretningen og

dragningen mot en vitenskapelig karriere. Forretningen gikk ikke særlig godt. Faren hadde også tapt penger på aksjemarkedet. Konkurransen i bransjen var hard og konjunktorene ikke gode. Forretningen og verkstedet burde dessuten moderniseres. Frisch valgte vitenskapen.⁷

Han ga private forelesninger i økonomi ved universitetet i 1924 og ble universitetsstipendiat i 1925. Lønnen var ikke til å leve av, men faren fortsatte å understøtte Frisch som hadde vært gift siden 1920. I disse første årene publiserte han flere arbeider i sannsynlighetsregning, bla. ved Academie des Sciences i Paris i 1924 og 1925. Hans særlige interesse for utvikling og anvendelse av statistiske metoder på økonomiske problemstillinger ble utviklet på et tidlig tidspunkt.

1926 ble et sentralt år i Frischs utvikling. Han publiserte sin første artikkel i økonomi, den ofte siterte *Sur un problème d'économie pure* (Frisch, 1926a), der han introduserte betegnelsen *økonometri* for den nye disiplin han ville utvikle og ga en kraftfull demonstrasjon av hvordan nyttebegrepet i økonomisk teori kunne gis stringens, teoretisk gjennom en aksiomatisk tilnærming og empirisk i konfrontasjonen mellom teori og data. Han formulerte dette året det forskningsprogram han ville følge, bl.a. i en artikkel i Statsøkonomisk Tidsskrift (Frisch, 1926b), med vekt på at økonomisk vitenskap måtte gis et bedre fundament gjennom teoretisk og empirisk kvantifisering. Frisch foreleste også produksjonsteori for første gang og innledet den matematisering av teorien han så som en forutsetning for vitenskapeliggjøring. Mot slutten av 1926 forsvarte han sin doktoravhandling, innlevert tidligere på året, den første avhandling i teoretisk statistikk ved Det Kgl. Frederiks Universitet (Frisch, 1926c).

Frisch fikk i 1926 stipend (fellowship) for fra Laura Spelman Rockefeller Memorial (LSRM) etter forslag fra stiftelsenes representant i Norge Fredrik Stang.⁸ Stipendet var for ett år, men normalt ville det kunne forlenges til tre år. Frischs oppgitte forskningsformål var kvantifisering og dynamisering av konsum- og nytteteori og dekomponering av statistiske tidsserier. Opprinnelig var oppholdet tenkt påbegynt i sept.okt. 1926, men avreisen ble skjøvet ut til 7. mars 1927. Frisch reiste uten sin ektefelle Marie Frisch, det var en av betingelsene. Hans kontakt med amerikanske økonomer hadde inntil da vært beskjeden, han hadde imidlertid vært i kontakt med Irving Fisher ved Yale University siden 1926 og tok sikte på å oppsøke ham først. Fra mars til mai 1927 bodde Frisch i New York, deretter på vestkysten fra juni til oktober med et opphold i Glacier Park i Montana om sommeren. I nov.-des. 1927 var han igjen i New York og deretter fram til 23. februar i Washington D.C. og fra da av og til 6. mars i Boston og endelig i New York igjen fram til avreisen 17. mars 1928.⁹

Med base ved Rockefeller Foundations hovedkvarter i New York oppsøkte Frisch praktisk talt alle økonomer og statistikere han kunne finne fram til med interesser som samsvarte med hans egne når det gjaldt utvikling av økonomisk teori og bruk av statistiske metoder og knyttet varige bånd til en rekke av de mest framtreddende økonomer, bl.a. Irving Fisher, Joseph Schumpeter, Wesley Mitchell, Allyn Young og Henry Schultz.¹⁰ Frisch hadde enda ikke publisert mye internasjonalt, men gjorde et sterkt og overbevisende inntrykk på dem han traff gjennom de ideer han entusiastisk forfektet om teoriutvikling og stringent bruk av statistiske metoder. Resultatene kom på trykk i årene som fulgte.¹¹

Rockefellerstipendet ble i 1928 forlenget for seks måneders opphold i Italia og Frankrike. Frisch reiste til Italia i midten av mars 1928 og Marie Frisch reiste dit fra Norge. Italiaoppholdet og Frischs Fellowship fikk imidlertid en brå slutt alt etter en måned da Frischs far ble alvorlig syk og døde i mai 1928. Frischs situasjon var nå meget vanskelig. Forretningen gikk dårlig og Frisch var den eneste som kunne ta ansvaret for den. Samtidig hadde hans vitenskapelig arbeid brakt ham til erkjennelse av at "*scientific work was in my own mind the only raison d'être for my existence*".¹² Frisch brukte et år etter farens død på å modernisere bedriften, skaffet midler for investering ved å selge foreldrehjemmet og fant en

gullsmid som kunne drive forretningen for ham. Men frykten for at dette hadde skjedd for sent til at firmaet kunne unngå konkurs var i høy grad til stede.

Mens Frisch var i USA hadde han blitt utnevnt til dosent i statistikk. Frisch begynte å forelese etter en omfattende plan han hadde trukket opp, i et klart brudd med de tradisjonelle forelesninger i faget. Statistikk var hans spesielle ansvar og han innførte i det eksisterende statsøkonomiske studium en betydelig styrking av statistikkundervisningen og et statistisk seminar som medførte at normal studietid for de fleste ble forlenget fra to til tre år. Hans publiserte arbeider i 1928 og 1929 dreide seg om grunnleggende teoretiske begreper (Frisch, 1928a), bedre forståelse av konjunkturvariasjoner gjennom nye metoder for analyse av økonomiske tidsserier (Frisch, 1928b) og de første arbeider om økonometriske metoder (Frisch, 1929).

Doktoravhandlinger

Fra 1900 til 1930 ble det godkjent bare 7 doktoravhandlinger innen sosialøkonomi og statistikk. Foruten avhandlingene av Aarum og Keilhau, nevnt ovenfor og avhandlingene til Wedervang og Frisch var det avhandlingene av Albert Balchen (1874-1940) "Læren om den gunstige og ugunstige handelsbalance (betalingsbalance)" i 1907, Kristian Schønheyder "Kapitalen som faktor i menneskets virksomhet" (1909) og Thomas Sinding "Forbrukssamvirket. Forretnings- og organisasjonsprinsipper" i 1927.

3. Ideen om et økonomisk forskningsinstitutt

*We beg to submit hereunder a proposal for establishing an Economic Research Institute at the University of Oslo.*¹³

Ingvar Wedervang og Ragnar Frisch hadde ulik faglig orientering. En felles interesse var analyse av empiriske data. Frisch hadde opparbeidet en omfattende teoretisk innsikt både i økonomikk og i statistikk gjennom studier, studiereiser og kontakt med mange av samtidens ledende statistikere og økonomer. Han var sterkt tiltrukket av muligheten for å teste teorien empirisk ved bruk av statistiske metoder. Wedervangs teoretiske ballast var atskillig lettere, og hans orientering gikk sterkt i retning av anvendelse av teorien for praktiske formål, dvs. i økonomisk politikk, og etterhvert også i stigende grad i forretningslivet, dvs som bedriftsøkonomi.¹⁴

Frisch og Wedervang hadde altså med noe ulikt utgangspunkt en felles interesse i å skaffe til veie ressurser som kunne finansiere assistenter som kunne utføre dataarbeid og beregninger for mer omfattende empiriske studier. Nøyaktig når de begynte å drøfte mulighetene for å opprette et økonomisk forskningsinstitutt, er ikke godt å si, men det kan ha vært en tanke som ville appellere til Frisch etter at han kom hjem fra USA-oppholdet i april 1928. I USA hadde Frisch oppsøkt en rekke sentrale læresteder og forskningsinstitusjoner, bl.a. flere som hadde mottatt betydelige midler fra LSRM for empirisk forskning, som University of Chicago, Columbia University og ikke minst National Bureau of Economic Research (NBER). Wesley Mitchells virksomhet ved NBER i studiet av konjunktursykler hadde tiltrukket Frischs oppmerksomhet, og Frischs avanserte metodiske skisse for bedre bestemmelse av konjunkturbølgene (Frisch, 1927) hadde gjort sterkt inntrykk på Mitchell, Schumpeter og andre.

Nevneverdige utsikter til å få finansiert driften av et slikt institutt fra hjemlige kilder var det imidlertid ikke. Riktignok hadde det relativt nylig blitt etablert fond som kunne gi midler til

forskningsprosjekter, men de midlene disse rådde over var beskjedne. Noe sikkert holdepunkt for at opprettelse av et institutt ble drøftet på noe tidspunkt mellom 1928 og 1930 er ikke funnet, men søknaden selv viser til diskusjon i flere år om ideen.¹⁵

Den direkte foranledning til den søknaden som ble utarbeidet kan ha vært et innspill fra Fredrik Stang. Stang hadde mottatt Rockefeller-midler til sitt Institutt for sammenlignende kulturforskning, men fikk i et møte omkring årsskiftet 1929/30 vite av Rockefeller Foundations Fellowship Coordinator John Van Sickle at støtten til instituttet ville bli trappet ned. Samtidig hadde Van Sickle antydning, muligens på Stangs forespørsel, at det kunne være midler til andre satsinger i Norge, spesielt innenfor samfunnsvitenskap.

Wedervang og Frischs søknad til Rockefeller Foundation ble sendt til Fredrik Stang 17. januar 1930¹⁶, samme dag som Ragnar og Marie Frisch tok nattoget til Gøteborg for å gå ombord i Amerikabåten dagen etter. Dette antyder nok at den konkrete ideen om å sende en søknad til Rockefeller Foundation hadde dukket opp på et sent tidspunkt og ble gjennomført i hastverk i siste øyeblikk før Frisch reiste.

En frisk søknad

Wedervang og Frisch viste innledningsvis i søknaden til kontakt med Fredrik Stang gjennom flere år om ideen om et forskningsinstitutt og fortsatte "*What were previously vague hints and suggestions in regard to the scope of the Institute have now assumed a concrete form in our minds and we are therefore able to submit positive suggestions*". Brevet fastslo at det ville være "*entirely useless*" å henvende seg til regjeringen eller til næringslivsinteresser for finansiering og at de eksisterende forskningsfond i Norge "*are not in a position to support the creation of such an Institute*". Hvis ideen skulle realiseres, "*... we see no other way than to ask you to submit our proposal to the Rockefeller Foundation*" (p.1).

Hvor mye det skulle søkes om og hvordan kunne søknaden best begrunnes? Det må ha vært en vanskelig vurdering. De to underskriverne (og Stang) hadde sikkert håp om uttelling ut fra de vage signaler som forelå, men hadde neppe noen klar idé om de økonomiske mulighetene. Frisch hadde fra sitt USA-opphold i 1927-28 godt kjennskap til andre miljøer og personer som hadde mottatt midler fra Rockefeller-stiftelsene, og hadde truffet representanter for disse ved hovedkontoret i New York. Søknaden kan imidlertid klart uttrykke for at det var et permanent forskningsinstitutt som Norge hadde behov for:

"We may say we are of the opinion that the establishment of a permanent institute of economic research in Norway would be of vital importance. The significance of a country like Norway having such a permanent institution cannot be overestimated. Such an institute forms a natural meeting place where one can discuss and work with current scientific problems. It will have a fructifying effect on the entire scientific life within the domain of economic research in this country. Furthermore, in the event of the institute being permanent, one could take a long view of the work and offer talented young men altogether better working conditions than is possible when the activities of the institute are only of a temporary character" (p.7).

Ut fra denne argumentasjonen fant forslagsstillerne det opportunt å be om at "*a grant be made, once and for all, of \$ 250 000-300 000 for the establishment of an institute of economic research at Oslo University*" (p.8). Alternativt, ba de om 15 000 dollar pr. år over en tiårsperiode med adgang til å legge til side av det som ikke ble benyttet i de første årene. Engangsbeløpet på 250 000-300 000 dollar utgjør etter omregning med valutakursen i 1930 (1\$ = 4kr) og inflatert til dagens pengeverdi etter konsumprisindeksen hele 25-30 mill. kr! Beløpet utgjorde om lag 35 prosent av universitetsbudsjettet for 1929-30!!

"... hope to be able to formulate the theoretic laws quantitatively"

Hva så med innholdet i søknaden? Søknaden fortøner seg i retrospekt ikke som en godt gjennomarbeidet programerklæring. Frischs idé om kvantifisering av økonomikken som hadde kommet til uttrykk i programartikkelen Frisch (1926a) og blitt kraftfullt eksemplifisert i *Sur un problème*-artikkelen fra samme år (Frisch, 1926b) er sterkt til stede i søknaden. En annen idé, atskillig vagere og nok i større grad Wedervangs, er å knytte forbindelsen mellom teorien og det som foregår i næringslivet ("*... to establish an intimate connection between economic theory and what actually occurs in industry*"). Søknaden reflekterer også Frischs interesse for kvantitative studier basert på produksjonsteori. Søknaden viser til at økonomisk teori postulerer visse hovedtyper av produktivitetslover og etterspørselslover. "*The task will then be, in each individual case, to describe the character of the combination of factors, both from a technical and economic point of view, to analyse the functional connection, or law governing the factors through quantitative changes, to study their combination and to explain how this reacts upon the flow of production. As a consequence of an analysis of this kind one may hope to be able to formulate the theoretic laws quantitatively at a central point of the whole theoretic structure of economic science*" (p.2).

Starten skulle være analyse av enkel en vareproduksjon og etter hvert som erfaring ble vunnet utvidet til å omfatte analyse av flere bedrifter i samme bransje og flere bransjer. Bransjevalget ble konkretisert til å omfatte i starten sementproduksjon, tremasse og trevareproduksjon. "*... it is unnecessary for us to stress the importance of positive results in this field, both in so far as general theory and business economics are concerned*" (p.2f).

Etter denne skissen av et forskningsprogram som kunne fortone seg som av klart anvendt natur, fant søkerne (og nok særlig Frisch) det viktig å understreke at det var teorien som hadde forrang: "*Pure economic theory will form the background for the whole investigation, and it is to its development that we desire to contribute. It is our aim, first and foremost, to consolidate the theory itself by supporting it with empirical data of a descriptive and statistical character*". Denne vektleggingen av teori ble i noen grad en anstøtssten i vurderingen av søknaden. Frisch fant det også viktig å distansere seg fra empirisk forskning han hadde møtt representanter for i USA og som han fant la altfor liten vekt på teori og metoder i utnyttningen av data. Forskningen ved det planlagte instituttet ville benytte forsknings- og datainnsamlingsmetoder som benyttes i "*business economics and statistics*", men "*... this description and collection of data are not the main object of our investigation. Our whole task will be entirely different from the investigation of a purely descriptive and statistical nature which are now carried out in many countries*" (p.3). Forfatterne pekte på at det generelle forskningsprogrammet som var antydnet, i og for seg kunne gjennomføres i et hvilket som helst land som "*takes part in the ordinary activity of the world*" og at "*there is probably a wider appreciation by business men in the more important countries of the fundamental significance of this kind of research work*". Hva var så argumentet for at dette burde gjøres i Norge? Søkerne var kanskje på tynnere grunn når de anførte at "*... it may safely be said that in a small country, where manufacturing units are smaller and where conditions are less complex, it is easier to obtain manufacturing units of various kinds organized in such a simple manner as to ensure a purer type – a type, so to speak of a primary nature*" (p.3).

Selv om søknaden vel kan sies å være gjennomsyret av optimisme og framtidshåp, er søkerne omhyggelige med ikke å love resultater på kort sikt: "*We realize to the full that a long time may elapse before we can obtain positive results of a general character, and we do not know whether we shall succeed in going so far as we desire to proceed*". Samtidig ble det fundamentalt nye i kvantifiseringsprogrammet klart påpekt: "*As far as we are aware, the problem in question has not been given any systematic treatment up to the present, and, naturally, this fact makes it impossible to descry all the phases of the problem and its*

attendant difficulties – and what its solution will demand" (p.3f).

"... an exhaustive analysis of fluctuations of prices and wages"

Etter å ha beskrevet hovedformålet i ambisiøse om ikke altfor presise vendinger og understreket både dets originalitet og dets vanskelighetsgrad, går forfatterne over til å skissere i noe mer konkrete termer hvilke oppgaver de vil gå løs på. Selv om disse i seg selv ikke kan *"be said to constitute an original portion of the research work referred to above"*, vil de likevel *"create a basis for the final completion of the task"* (p.4). Det er studier av fluktasjoner i priser og lønninger som nevnes. Dette framstår som en fellesnevner for Wedervang og Frischs forskningsinteresser, men egentlig en litt kunstig sammenstilling. Wedervangs interesse var nok mer knyttet til betydningen av et slikt materiale for økonomisk historie, mens Frisch ville benytte seriene i studiet av konjunkturbølger og metodologiske problemer. Begge interesser kom til uttrykk i søknaden.

Det var behov for ressurser for å føre seriene vesentlig lenger tilbake enn offisiell statistikk som for priser og lønninger bare hadde tall tilbake til slutten av første verdenskrig. Forfatterne antydte at tilbakeføring gjennom innsamling av data fra *"archives and files of commercial houses"* kunne sikte mot serier tilbake til begynnelsen av 1800-tallet. Forfatterne var helt på det rene med at studiet av slike serier ikke kunne sies å være spesielt original forskning, dette var *"territory ... well explored as to method"*, men siden det ikke var gjort i Norge tidligere var *"an exhaustive analysis of fluctuations of prices and wages ... intrinsically of great interest, entirely irrespective of the close association of these fluctuations with the ultimate object of the Research Institute"*. En slik analyse ville gjøre det mulig å vinne *"a good deal of insight and experience which will stand us in good stead when we come to deal with the much more complex object proper of the Institute"* (p.4).

Innsamling av historiske serier, særlig for priser og lønninger, inngikk i forskningsprogrammet for flere av de institusjonene Rockefeller Foundation støttet i ulike land. Dette har nok Frisch og Wedervang kjent til, ihvertfall må de ha kjent til prosjektet som foregikk ved det Socialvetenskapliga institutet, Stockholms Högskola som ble ledet av Gösta Bagge og med Erik Lindahl, Gunnar Myrdal og flere som medarbeidere.¹⁷

Den økonomisk-historiske vinklingen ville muliggjøre å relatere de norske dataene til tilsvarende serier og analyser i andre land, særlig i lys av norsk økonomis avhengighet av internasjonal handel (*"... there are few countries, which, in relation to their size and population, have such wide and extensive international interests as Norway"*). Å konstruere pris- og lønnsindekser ved hjelp av materialet som skulle samles inn, var ikke hovedsaken, det ville høyst være en sekundæroppgave. Poenget var tvert imot *"to throw light exactly on those points which such index-calculations conceal, to bring out certain typical diversities in regard to the individual competing industrial concerns, their market condition, and so forth. It is by these very diversities that we hope to be able to illustrate the character of the underlying principles and laws which govern production and trade"* (p.5).

Frischs metodiske interesse og sterke engasjement i analyse av tidsserier, kom også klart til uttrykk: *"... it will unquestionably be necessary to subject the statistical time-series to a treatment other than that generally applied. Instead of an empirico-mechanical mode of treatment in the determination of a seasonal index, determination of trend by some kind of curve-fitting, and so forth, it is our aim to make a differential analysis of the characters of the underlying components in the time-series through the method developed by the undersigned Ragnar Frisch"* (p.6).¹⁸

Et slikt prosjekt krevde ressurser, og det ville ta tid. *"It is obvious that even a partial solution of the working programme drawn up will require many years of comprehensive work. And the*

various problems will make heavy demands in respect of scientifically trained assistance in the various fields". I første rekke ville det være behov for "*assistants trained in economic science*" og her var situasjonen at det var til stede "*a number of young economists particularly well qualified for work of the nature comprised in our working programme*". Frisch hadde nok for en stor del funnet de potensielle rekruttene i sitt statistiske seminar og kanskje i større grad blant aktuarstudenter enn blant statsøkonomistuderende. Prosjektet ville ytterligere kreve assistanse så vel fra "*scientists versed in history and who have knowledge of the study of public records and the like*" og for studiet av produksjonsforhold også fra "*men with techno-scientific training and insight*". For slike assistenter ville det være nødvendig med godtgjørelse som "*does not fall very short of what they can command in a commercial or industrial capacity*". I tillegg ville det være behov for utstyr som "*one or two calculating machines, typewriters, etc.*", mens når det gjaldt lokaler ble det ikke antydnet noe behov, men tvert imot antatt at "*the University administration will do its utmost to provide the necessary working accommodation for such a research institute*" (p.6f).

"... attached in point of organisation to Oslo University"

Søknaden avsluttes med et klart utsagn om at det foreslåtte instituttet ikke bare i fysisk plassering, men også organisatorisk bør legges til universitetet: "*Its scientific character would thereby be clearly indicated, the work would be attached to the centre of economic science in this country and could be directly utilised for other scientific work at the University. And the management would be altogether scientifically pertinent and objective*". Søknaden foreslo endelig at de to undertegnerne sammen med universitetets rektor til enhver tid kunne utgjøre "*... management of the institute with full responsibility for the planning and execution of the work and for the operation of the institute*", med mindre Rockefeller-fondet ville foretrekke at hele det akademiske kollegium skulle være ansvarlig for instituttet (p.8).

"... a roughly sketched plan"

Søknaden ble avsluttet med å understreke at den er forfattet i all hast: "*In conclusion, we would stress that the above presentation is merely a roughly sketched plan. We are not in a position to further elaborate it at the present preliminary stage*". Grunnen til at den ikke kan bearbeides videre er naturligvis at Frisch står på farten til USA. At Frisch regnet nok med å få diskutert planen med Rockefeller Foundation under USA-oppholdet framgår av at han til sist i søknaden føyde til: "*The undersigned Ragnar Frisch will be attached to Yale University as a Visiting Professor during the whole of 1930, and will be glad to place himself at your disposal for further conference on the subject*" (p.?).

Om det hastet for Frisch, hastet det mindre for Fredrik Stang. I løpet av de første seks månedene Frisch var i USA sendte Stang forslaget fra Wedervang og Frisch verken til Rockefeller Foundations kontor i Paris eller til hovedkontoret i New York. Han underrettet imidlertid John Van Sickle ved Paris-kontoret alt i slutten av januar om at det forelå et forslag: "*Dr. Wedervang and Dr. Frisch have collaborated in working out a great plan for an Economic Research Institute at the University of Oslo. Before short I shall have the honour to send you this plan*".¹⁹ Brevet ble av Paris-kontoret sendt videre til Rockefeller Foundations Director of Social Science Division Edmund E. Day i New York, men det var også alt han fikk vite om søknaden fram til Wedervang oppsøkte ham i midten av desember 1930 (se nedenfor).

Tidlig på sommeren 1930 var Vice Director of Social Science Division Selskar M. Gunn, som også ledet Pariskontoret, sammen med John Van Sickle i Oslo for et besøk ved et av de instituttene Rockefeller Foundation finansierte, Stangs eget Institutt for sammenliknende

kulturforskning.²⁰ Under møtet fikk Stang vite at hans institutt ikke kunne betraktes som samfunnsvitenskap og derfor ikke kunne påregne fortsatt støtte fra Rockefeller Foundations Social Science Division. Stang var naturligvis innforstått med instituttet var mer humanistisk enn samfunnsfaglig i sin orientering. En Division for Humanities under Rockefeller Division hadde vært på tale, men ikke blitt opprettet.²¹

Dette var naturligvis dårlige nyheter for Stang, selv om Rockefeller Foundation ga hans institutt en velvillig behandling gjennom en "tapering grant", dvs. en bevilgning for flere år framover, men så var det også slutt. Stang hadde trolig liten lyst til å gi avkall på det givende forholdet han hadde etablert til Rockefeller Foundation. Han så kanskje også for seg muligheten for kritikk i ettertid hjemme hvis all Rockefellerstøtte til humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag hadde gått til hans eget institutt.²² Trolig appellerte han på det grunnlaget til Gunn og Van Sickle om å la Rockefeller Foundation støtte opprettelsen av et eller flere andre nye institutter.

Stang oversendte kort etter søknaden fra Wedervang og Frisch til Selskar M. Gunn. Søknaden forelå nå som et dokument med overskriften Memorandum on an Institute of Economic Research at Oslo University. Innholdet var identisk med det originale brevet fra Frisch og Wedervang bortsett fra at noen trykkfeil var rettet. Sammen med denne sendte Stang også to andre memoranda, om opprettelse av institutter for henholdsvis historie og lingvistikk: "*I hope you will look upon them as a witness of the vivid activity and the force of development of Norwegian humanistic science, and not find that I intrude too much upon you with these things*".²³

4. Frisch og Wedervang i USA

*Jeg kan ikke si annet enn at der i mange henseender er en friskere luft herborte enn i Europa. Og alle folk er så imøtekommende og hyggelige. Iallemfall de jeg har møtt. ... Det er bare en eneste ting som for mig er hovedsaken, nemlig det å kunne få sitte i fred og arbeide ubekymret. Så får det bli det samme hvor det kommer til å foregå. Og Marie følger som den gode kamerat.*²⁴

Frisch reiste til USA i begynnelsen av 1930 for ett års opphold invitert av Yale University og Irving Fisher. Oppholdet skulle komme til å vare i halvannet år, det første året i New Haven og deretter kortere oppholde i New York og ved University of Minnesota i Minneapolis?. Frisch hadde hatt kontakt med Fisher siden 1926. Frisch hadde i april 1926 sendt Fisher flere særtrykk, bl.a. av *Sur un problème*-artikkelen.²⁵ Under USA-oppholdet i 1927-28 hadde Frisch oppsøkt Fisher i New Haven flere ganger. Fisher hadde kastet fram på et forslag om at Frisch skulle komme til Yale for et år. Først på våren 1929 etter at Frisch har ordnet opp i problemene med gullsmedforretningen kommer han tilbake til Fishers forslag og antyder muligheten av et års opphold fra begynnelsen av 1930.

Fisher er interessert, men universitetet har ikke flust med midler. Fisher vil også gjerne ha Frisch som medarbeider eller nærmest assistent. Han drev en relativt stor "butikk" med mange aktiviteter fra sitt hjem i 460 Prospect Avenue, New Haven. Han foreslo at Frisch skulle være Visiting Professor på halv tid og knyttet til Fishers kontor den andre halvparten, noe Frisch syntes var en utmerket ordning.²⁶

Frisch som Visiting Professor ved Yale University

Frisch ble utnevnt *Visiting Professor of Economics* ved Yale University for siste termin av det

akademiske år 1929/30 og første termin av 1930/31 av Yale Corporation's Prudential Committee 12. oktober 1929 etter forslag av professor Edgar S. Furniss, Chairman of the Department of Economics, Sociology and Government.

Ragnar og Marie Frisch reiste 17. januar med nattoget til Gøteborg og tok båt derfra til New York dagen etter. De bodde først noen dager i New York og ankom til New Haven søndag 2. februar, i god tid før vårssemestret begynte 6. februar. De bodde hos Fisher i 460 Prospect Avenue de første dagene. Senere flyttet de inn i 100 Howe Street.

Som Visiting Professor var Frisch forutsatt å undervise. Han hadde først foreslått å gi et kurs i "mathematical economics", men forandret oppfatning etter at Fisher forsikret ham at det neppe ville komme mer enn én eller to studenter. Han foreslo i stedet et kurs i økonomisk teori, tilsvarende det han hadde gitt i Oslo, og et kurs i tidsserieanalyse.²⁷

Frisch holdt sin første forelesning 13. februar 1930 under tittelen "What is meant by Economic Theory?" Det handlet ikke så mye om økonomisk teori, men var en rent vitenskapsteoretisk diskusjon av forholdet mellom empiriske observasjoner og generaliseringer og teoretiske modellkonstruksjoner. I april skrev han ut et mer utførlig manus om emnet "What is Economic Theory?" (24 pp.), men det ble aldri trykt.

Odd jobs²⁸

I begynnelsen av juli var Frisch en uke i Minnesota og ga en serie på fire forelesninger. Deretter reiste ekteparet vider til Moraine Lake Camp i Alberta, Canada for å få fjellluft å arbeide i fra midten av juli og ble til langt ut i september?

Frischs forskningsoppgaver under oppholdet ifølge en rapport han ga til universitetet høsten 1930 var (1) paperet om dekomponering av tidsserier som skulle legges fram under Clevelandmøtet (se nedenfor), (2) et arbeid sammen med Fisher om måling av nytte (dette resulterte i *New Methods*-boka (Frisch, 1932)), (3) *A Dynamic Approach to Economic Theory*, og (4) *Marginal and Limitational Productivity*.

Frisch veiledet også under oppholdet en doktorgradsstudent, Dwight B. Yntema, som skrev om "The Measurement of Inequality of Distribution".

Høsten 1930 ga Frisch et kurs i økonomisk teori for viderekomne studenter, blant disse også flere doktorgradsstudenter. Han ga kurset tittelen "A Dynamic Approach to Economic Theory". Det omfattet både teori, økonometri og tidsserieanalyse. Etter initiativ fra studentene ble forelesningene referert ved at studentene skrev referat og fikk dem maskinskrevet.²⁹ I tilknytning til kurset i tidsserieanalysemetoder la Frisch stor vekt på at studentene arbeidet aktivt også med numeriske problemer, i første rekke analyse av tidsserier.³⁰

Frisch var ved Yale fra han ankom i slutten av januar 1930 og fram til ca 1. mars 1931. Før Frisch reiset tok han bilde av Fishers consumption model.

Mot slutten av oppholdet ved Yale ble Frisch tilbudt et professorat. Tilbudet ble først framsatt i desember 1930 av Dean E. S. Furniss. Tilbudet er er nærmere omtalt i kapittel 7.

Wedervang i USA høsten 1930

Samme dag som Frisch og Wedervang undertegnet søknaden til Rockefeller Foundation undertegnet Frisch også et annet brev til Rockefeller Foundation ved dets representant i Norge Fredrik Stang. Sistnevnte hadde nylig vært i kontakt med Rockefeller Foundations Fellowship Coordinator John Van Sickle om vanskelighetene vitenskapsmenn fra små nasjoner hadde fordi det nasjonale miljøet var så lite. Van Sickle hadde antydnet at Rockefeller Foundations

kunne hjelpe. Stang vil undersøke muligheten for å skaffe Wedervang et utenlandsopphold i tilknytning til planene Frisch og Wedervang arbeider med for å bygge ut økonomistudiet ved universitetet. Stang ba Frisch om en vurdering av om det ville være nyttig for Wedervang med et studieopphold i USA. I realiteten har han bedt Frisch om å skrive søknad på vegne av Wedervang.¹

Frisch foreslo i brevet til Stang av 17. januar 1930 at Wedervang skulle reise til USA i slutten av april 1930 og bli ut året. Begrunnelsen er klar: "... *it is obvious that it would be of extreme importance to the future teaching and research work in economics at this University that Professor Wedervang is given the opportunity of making a closer study of the modern American development in the field of applied economics and particularly in business research*". I brevet forutsetter Frisch at Wedervang beholder sin lønn fra Universitetet, men fordi han må gi avkall på ekstrainntekter "*which he is now deriving and which is necessary to enable him to maintain the social standard of a professor*" foreslår Frisch at han som kompensasjon for disse inntektene bør skaffes \$125 pr. måned ble sendt til fru Wedervang som med parets tre barn ville forbli i Oslo, i tillegg til at Wedervangs oppholdsutgifter ble dekket.

Allerede 19. mars 1930 kunne Wedervang underrette Frisch om at det neppe ble noe av reisen likevel. Han har etter fakultetsmøte truffet Fredrik Stang som har fått brev fra Van Sickle, som er Fellowship Coordinator ved Rockefeller Foundations Pariskontor og blitt underrettet om at søknaden neppe ville bli innvilget. Det varslede avslaget slo nok Wedervang litt ut og han ga uttrykk for det i brev til Frisch: "*Å nei, et slikt held vilde nesten vært for stort for mig. Jeg får nokk henge i og greie mig sjøl som hittil. Litt skuffet blev jeg jo i går, fordi det jo er forbannet menneskelig å håpe, men i dag er det helt over! Bare vi kunde få penger til instituttet så; det blir andre boller. Men det faller vel det også. Da blir jeg for alvor bedrøvet. Og det er uendelig meget tyngre nu når jeg er alene og ikke har dig i nærheten. Jeg sa dig at en av veggene vilde bli borte. Det er nokk verre! Jeg føler mig som sittende helt alene i gjennomtrekk*".²

Men mindre enn tre uker senere sendte Frisch telegram til Wedervang om at han har skaffet til veie 500 dollar for å finansiere Wedervangs reise. Hvor pengene kom fra oppga Frisch ikke. Wedervang gjettede på at pengene kom fra Yale, men Frisch hadde nok tatt pengene ut av egen lomme. Praktisk talt samtidig blir Wedervang kontaktet av Stang angående søknaden til Rockefeller Foundation om Amerika-reisen. Saken er likevel ikke tapt, men Rockefeller Foundation synes ikke det var noen god ide å reise før etter sommeren og dessuten måtte Wedervang oppgi et forskningsområde. Wedervang skrev til Frisch 8. april: "*Så fortalte jeg Stang om dit telegram. Det gledet ham overordentlig og han sa: nu må Frisch være blitt sint. Tror også det, sa jeg. Så sa jeg ham at det var mig imot å trenge mig inn på Rockefeller*".³ Wedervang ba Stang trekke søknaden tilbake. Reisen måtte imidlertid likevel utsettes til høsten fordi Jæger etter å ha fullført manuskriptet til Finanslæren skal "*reise til Athen på åndemanerkongress*" slik at Wedervang må ta seg av eksamen med 39 oppmeldte kandidater. Stang og rektor Sæland sørger for at Wedervang fikk ytterligere midler fra Jubileumsfondet og Nansenfondet. Det ble altså USA-besøk for Wedervang likevel!

Wedervang reiste med Bergensfjord 5. september 1930 og ankom til New York en uke senere. Frisch hadde reist til Moraine Lake Camp i Alberta, Canada for å få fjellluft å arbeide i fra midten av juli og var først tilbake i New Haven etter at Wedervang har kommet til USA. Før han reiser sender han Wedervang råd om hva han bør foreta seg etter ankomsten:

¹ Stang/Van Sickle 29.1.30.

² Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

³ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 8. april 1930.

"Du kommer formodentlig til New York den 15. sep. og opsøker da formodentlig straks Seligman ved Columbia. Du kjenner ham vel fra hans visit til Oslo. De folkene du må se å komme i kontakt med er imidlertid ikke så meget de rene økonomer som folkene ved Business School ved Columbia. Du vil ha glede av å treffe F. C. Mills. Statistiker, litt empirisk, men en bra kar. Han arbeider ved National Bureau of Economic Research, Madison Ave. New York (se efter nummeret i telefonkatalogen for Manhattan). Siden du vil ta fatt på bedriftsøkonomien er kanskje de problemer som Mills selv for øieblikket holder på med ikke netop i din linie (han driver med "Behavior of prices") se hans bok utkommet i serien for National Bureau of Economic Research. Men Mills har tilknytning til Business School ved Columbia, hvor han er Professor of Statistics, så han vil kunde sette dig igang i den riktige retning. Foruten folkene ved Business School ved Columbia må du selvfølgelig også treffe folkene ved Business School ved Harvard. Men det kan jo komme senere. Ved Yale er der ingen Business School endnu, men der er vistnok planer om å skape en. Business School folkene dekker imidlertid ikke helt bedriftsøkonomi feltet. Du må også komme i forbindelse med dem som studerer "Industrial Relations" Hvis du skriver til nogen for å forklare hvad du har tenkt å beskjeftige dig med her tror jeg at et nogenlunde treffende uttrykk vil være "Business and Factory Administration". Du bør vel også komme i forbindelse med folkene ved Massachusetts Institute of Technology, Cambridge Mass. Det ligger ikke langt fra Harvard. En halv times gang. Det er vel et spørsmål om ikke Cambridge Mass. er det sted hvor du kommer til å tilbringe mest av din tid. Men det får du jo se når du kommer".⁴

Frisch føyer også til råd av mer praktisk - om enn noe kynisk - art: "Husk at når du skal treffe folk, ser efter i en fart hvad det siste de har publisert er, og begynner med å smøre dem litt om munnen med det. Det hjelper gjerne til å få dem på glid. Så kan du jo senere kritisere dem om du finner det nødvendig".⁵

Wedervang ville bl.a studere studieopplegg ved amerikanske universiteter som bakgrunn for det arbeidet han gjorde i forberedelsen av en nytt og vesentlig mer omfattende økonomisk studium ved Universitetet i Oslo.

Ved Columbia møtte Wedervang Frank Ross, Editor of the Journal of the American Statistical Association.

Wedervang oppsøkte tidlig i desember 1931 også Rockefeller Foundations hovedkontor i New York og traff Edmund E. Day, Director for Social Sciences. Day hadde i februar blitt underrettet om at det ville komme en søknad, men hadde ikke gitt noen tilbakemelding til Paris-kontoret. Wedervang spurte ifølge Day om Rockefeller Foundations "probable attitude toward the proposal for such an Institute".⁶ Day forteller Wedervang at det er Paris-kontoret som tar seg av saken og sender skyndsomt et brev til Pariskontoret og ber om om å få vite hvordan saken står. Til Wedervang kommer Day med flere forbehold, noe som nærmest virker som kaldt vann i blodet på Wedervang. Spesielt er Day skeptisk til altfor teoretisk innrettet forskning. Men til Paris-kontoret sier Day, fortsatt uten å ha sett søknaden: "It seems to me that it might be well to lend some Foundation support in the development of a Norwegian social science research institute, but I have so means of telling how far the present proposal is essentially sound and entitled to encouragement".⁷

Wedervang fikk i løpet av USA-oppholdet også anledning til å overvære stiftelsesmøtet i Econometric Society (se nedenfor). Han kom tilbake til Oslo den 27. januar

⁴ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, 23. juni 1930.

⁵ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, 23. juni 1930.

⁶ E. E. Day/S. M. Gunn 12.12.30.

⁷ E. E. Day/S. M. Gunn 12.12.30. Inntrykket Wedervang fikk av møtet med day kommer til uttrykk i Wedervang/Frisch xx.xx.31.

Cleveland-møtet

Frisch ble allerede sommeren 1930 invitert av American Mathematical Society (AMS) til å holde et innlegg under the årlige vintermøtet i American Association for the Advancement of Science (AAAS) i en felles sesjon for AMS og American Statistical Association (og seksjon A og K av AAAS) om ettermiddagen den 29. desember i Cleveland. Frischs foredrag var "A Method of Decomposing an Empirical Series into its Cyclical and Progressive Components" (Frisch, 1931d). Etter Frischs forslag ble den norske matematikeren Øystein Ore, som Frisch kjente fra Oslo og som var professor ved Yale-universitetet, invitert til å åpne diskusjonen etter innledningene. De andre som innledet i samme sesjon var professor G. C. Evans, Rice Institute, Houston, Texas og professor Harold Hotelling, Stanford University, California.³¹

Om kvelden samme dag fant stiftelsesmøte i Econometric Society sted. Frisch sørget for å få med seg både Wedervang og Øystein Ore på møtet. Det ble således hele tre nordmenn til stede, mens de øvrige var elleve amerikanere og to østerrikere. Frisch hadde sammen med Irving Fisher og den matematiske økonomen Charles Roos invitert til stiftelsesmøtet. Frisch hadde også laget utkast til statutter (Bjerkholt, 1998).

Frisch var også til stede ved Malcolm C. Rorty's Presidential Address til American Statistical Association 1. januar 1931 og satte pris på Rorty's kritiske bemerkninger om bruk av korrelasjonsmetoder og Fourieranalyse. I et brev til Rorty viste han til sin *Correlation and Scatter*-artikkel (Frisch, 1929) der han hadde gitt en tilsvarende kritikk av korrelasjonsmetoder: "But to my surprise, there has been no reaction at all to this publication. Nobody seems to have noticed it. The over-indulgence in partial correlation seems to go on just as before".³² Frisch har også i løpet av AAAS-møtet fått vite av Schumpeter at både Rorty og Wesley C. Mitchell har misforstått hva Frischs tidsserieanalysemetoder går ut på. Også dette forsøker han å oppklare i brev umiddelbart etter møtet.³³

Under Clevelandmøtet traff Frisch også Dean R. A. Stevenson, School of Business Administration, University of Minnesota og de to ble enige om at Frisch kunne komme til Minnieapolis i vårsemestret.³⁴

Cleveland-møtet varte fra 27. desember til 31. januar. Den 1. januar var Frisch fortsatt i Cleveland og det var også Edmund E. Day. Frisch benyttet anledningen til en samtale med Day, kanskje for å bidra til å rydde av veien de motforestillingene Day hadde kommet med overfor Wedervang.

New York 1931

Frisch forlot Yale i februar og forflyttet seg til New York, der han bodde noen uker i Apartment 10A, 542 West 112th Street, New York City. New York var bare en mellomstasjon på veien til Minnesota. Frisch har venner og kontakter han vil pleie, og han har også tenkt seg innom Chicago på veien til Minnesota.

USA-oppholdet har vært et hektisk arbeidsår og Frisch kan høste frukter av innsatsen i USA. Den 23. mars sender han av gårde korrektur på to tidsskriftartikler artikler, "Statistikk og konjunkturteori" som bygger på hans opponentinnlegg til Johan Åkermans doktordisputas i 19xx til Statsvetenskapeligt Tidskrift i Lund, og "Einige Punkte einer Preistheorie mit Arbeit und Boden als Produktionsfaktoren" til Zeitschrift für Nationalökonomie i Wien.⁸ Manuskriptet til "New Methods for Measuring Marginal Utility" er også ferdig og klart til å sendes Schumpeter "for å få hans kritikk og råd m.h.t. utgivelsen".⁹

⁸ Publisert som Frisch (1931a) og Frisch (1931b)

⁹ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, 24. mars 1931. Schumpeter hadde svaret klart, boka ble gitt ut som Frisch

Han kan også meddele Wedervang at han har to neste ferdige manuskripter "Marginal Limitational Productivity" og "The Decomposition of Statistical Time Series" liggende "som begge formodentlig kommer på Yale University Press innen årets utgang".¹⁰

Produksjonsteorimanuset hadde undergått vesentli endring under USA-oppholdet, bl.a. som følge av Frischs forelesninger om emnet. Like før Frisch reiser fra Yale lar han Dean Furniss få en kopi av første del av ms. til monografien. Både Furniss og professor Rogers uttalte seg med begeistring om manuset og ville anbefale det utgitt av Yale University Press og håpet at det ville foreligge om ikke så lenge.³⁵

Frisch planla å reise til Chicago den 26. mars med toget som ble kalt "Wolverine" for ankomst midt på dagen fredag 27. mars. Frisch vil diskutere Schultz tilnærming til bestemmelse av tilbuds- og etterspørselskurver som beskrevet i en bok utgitt av Frankfurter Gesellschaft. Frisch vil også "forsøke å få Schultz interessert i translation method. For med hans statistical laboratory måtte det være en fin oppgave å gå igjennom hele verdens materiale av forbruksbudgetter og ved hjelp av translation method forsøke å kartlegge de forskjellige steder med hensyn til pengenes grensenytte". Schultz gjør Frisch oppmerksom på at han bør gå av på Woodlawn Station (63d Street) som er svært nær University of Chicago. Dagen før avreise må Frisch kaste inn håndkledet, han telegraferer Schultz og meddeler: "I am in bed with a bad cold and shall therefore not be able to meet you. Best regards. Frisch".

Minnesota 1931

I begynnelsen av juli 1930 var Frisch også i Minnesota der han ga en serie på fire forelesninger i økonomisk teori.³⁶ Frisch likte alt ved forholdene der unntatt temperaturen! Dean Stevenson, School of Business Administration, University of Minnesota foreslo da at Frisch skulle komme til Minneapolis i vårsemestret 1931 for å forelese. Frisch hadde da slått det fra seg for han regnet med å reise hjem etter et års opphold i USA. I desember 1930 kan han imidlertid skrive til Stevensom og si at det nå overraskende har blitt mulig for ham å komme til University of Minnesota likevel.³⁷ Frisch skisserer en forelesningsmeny for to kurs under en felles overskrift - "Modern Economic Theory from a Quantitative View-Point" – der den ene delen var teori og den andre statistisk verifisering. Under hver av disse foreslå ga Frisch en rekke emner som han antydte studentene som fulgte forelesningen kunne velge blant ettersom kurset skred fram. Som ved Yale ville Frisch gjerne forelese om sine metoder for statistisk dekomponering av tidsserier under mer seminarliknende forhold der studentene tok aktiv del i numeriske beregninger.

Kort før 1. april ankom Frisch til School of Business Administration, University of Minnesota i Minneapolis. Semestert varte fra 30. mars til 6. juni. Frisch måtte forbehold om å reise hjem noe før semestret var slutt. Frischs kontakt i Minnesota er professor Alvin H. Hansen. Andre navn er Garver og Dunham Jackson

Frisch ga to kurs i Minnesota, et i økonomisk teori og et om tidsserier. Hvert av kursene omfattet to timer pr. uke. Frisch var opptatt av å aktivisere studentene særlig i tidsseriekurset, på samme måte som han hadde gjort ved ved Yale. Teorikurset kom til å dreie seg i hovedsak om produksjonsteori. Eksamen i "productivity"-kurset ble holdt 26. mai 1931 og i tidsseriekurset 28. mai.³⁸ Han holdt også et foredrag i midten av mai om studentenes organisasjoner ved Universitet i Oslo og fikk med seg informasjon om hvordan forholdene var ved University of Minnesota.

(1932) i en skriftserie redigert av Joseph Schumpeter.

¹⁰ Så greitt skulle det ikke gå. Det førstnevnte manus som var en utgave på engelsk av Frischs forelesninger om produksjonsteori, holdt første gang i 1926, kom i bokform på engelsk først i 1965, oversatt fra en fransk utgave i 1963. Tidsseriemanuskriftet som Frisch omarbeidet flere ganger i løpet av 1930-årene kom aldri på trykk.

Frisch forlot Minnesota helt i slutten av mai og var igjen noen dager i New York på veien hjem, bl.a. traff han Irving Fisher i Yale Club, New York 1. juni om kvelden og også til lunsj dagen etter.³⁹

Hjem

At Frisch var savnet hjemme framgår av brevene fra Wedervang og Jæger, f.eks. av telegrammet som Jæger sendte i slutten av januar 1931 angående Nordisk Nasjonaløkonomisk Møte i Stockholm 15.-17. juni samme år:

"... YOUR ASSISTANCE HIGHLY NEEDED. PLEASE READ AS NORWEGIAN SPEAKER A PAPER ON CYCLE ANALYSIS OR MARGINAL UTILITY MEASUREMENT. NORWEGIAN PARTICIPATION OTHERWISE IMPOSSIBLE. CYCLE ANALYSIS PREFERABLE. IMMEDIATE ANSWER WANTED. SURPLUS EXPENSES PAID BY US. KIND REGARDS. JAEGER"

Frisch svarer på sparket: *"PROBABLY UNABLE TO ATTEND SORRY. FRISCH"*, men når det kom til stykket, deltok imidlertid Frisch på møtet og hadde et oppsiktsvekkende innlegg om makroøkonomisk modellering (Frisch, 1931c). Møtet er næmere omtalt i Andvig (1986).

5. Pinaktige tider ved universitetet

*det ... har vært noget av en parole i de senere år, at vi på grunn av de pinaktige tider ikke kunde vente å få nogen nye stillinger ved Universitetet, og at utgiftene snarere måtte ned enn op.*⁴⁰

En utsatt gruppe under trange tider ved et universitet er unge lovende talenter som ikke kan skaffes stilling fordi det ikke er noen ekspansjon. Ikke altfor sjeldent kunne det vel være tilfellet at de eksisterende stillinger var besatt av personer av mer beskjedent kaliber. Fra en rekke land i hele Europa gikk det i disse årene en strøm av vitenskapelige talenter til andre land, i første rekke til USA. Redningsaksjoner kunne bli satt i gang, f.eks. for å mobilisere støtte til opprettelse av et personlig professorat.

Den lovende matematikeren Øystein Ore var en de som ikke fikk noe tilbud om noen stilling i Norge. Ore tok doktorgraden i 1924. Han hadde et stipendiatopphold ved Yale University i 192x/xx, men fikk etter dette ikke tilbud om noen stilling hjemme. Det endte at Ore tok imot et tilbud om stilling ved Yale og ble i USA etter dette.¹¹

Astrofysikeren Svein Rosseland var et annet talent som universitetet var redd for å miste etter studieopphold i USA. Rosseland var blitt sjef for Universitetets Observatorium i 1928 og var ved Harvard i 1929/30. I Rosselands tilfelle gjorde universitetet store anstrengelser. Rosseland ble berget hjem med tilbud om betydelig ressurstilgang. Det nye Institutt for teoretisk astrofysikk som Rosseland ble leder for, ble åpnet på Blindern-området i 1934 og var i sin helhet finansiert av Rockefeller Foundation. Det samme var observatoriet i Tromsø.

¹¹ At dette kunne ha andre årsaker enn ren budsjettknapphet og gi opphav til en viss bitterhet kom til uttrykk i et brev Ore skrev til Frisch våren 1931 etterat det for siste gang ble gjort forsøk på å skaffe Ore en stilling i Bergen: *"Det kommer nok intet ut av er jeg redd, men det er morsomt å vite at der er nogen som vil gjøre noget for en. Helland-Hansen står fuldstendig på bakbenene, han har innrømmet at det ikke er mine vitenskapelige kvalifikasjoner, (Gud vet hvordan han bedømme dem forresten), men personlige meningsdifferenser mellem ham og mig som har gjort at jeg ikke har fått noget stipendium i Bergen. Det synes å være en ny måte å bedømme folk for til vitenskapelige stillinger"*, Ore/Frisch 1931. Helland-Hansen var oseanograf, professor ved Bergens museum, en medarbeider av Fridtjof Nansen og i en årrekke formann for styret ved Chr. Michelsens Institutt.

Tidvis kunne aksjoner for å berge det ene eller det andre talent komme i konflikt med hverandre, som det i noen grad skjedde i forholdet mellom Frisch og Rosseland. men det kunne også være andre skjær i sjøen. Forsøket på å skaffe Ragnar Frisch et personlig professorat kom også i berøring med striden omkring Ewald Bosse. Bosse var en norskfødt akademiker som hadde hatt en professorstilling ved Universitetet i Kiel før han flyttet hjem til Norge i 1927, der han utga et omfattende verk om "arbeidslære" (Bosse, 1927). Bosse hadde gode politiske forbindelser til kretser innen arbeiderbevegelsen og til Småbrukarlaget. I februar 1928 ble det av framtrepende representanter for Arbeiderpartiet henstilt til Stortinget å opprette et personlig professorat for Bosse for å kunne forelese i den disiplin han selv hadde grunnlagt- "arbeidslære" - samt i sosiologi og i sosialpolitikk. Forslaget falt, men ble gjentatt i 1929.¹²

Universitetets forslag om et professorat for Ragnar Frisch i 1930

Et personlig professorat for Ragnar Frisch ble foreslått av det akademiske kollegium høsten 1929 som forslag for budsjettåret 1930/31. Initiativet til forslaget kom fra de to professorer i faget Jæger og Wedervang. Frisch var kjent med dette da han reiste til USA xx. januar 1930. Sammen med forslaget om professorat for Frisch hadde universitetet også fremmet forslag om professorat i sammenliknende språkvitenskap for daværende dosent Alf Sommerfelt og et professorat i teoretisk meteorologi tiltenkt Halvor Solberg. *"Kollegiet fant at det måtte anbefale alle disse tre nye professorater opført i år, til tross for at det dessværre har vært noget av en parole i de senere år, at vi på grunn av de pinaktige tider ikke kunde vente å få nogen nye stillinger ved Universitetet, og at utgiftene snarere måtte ned enn op."*¹³

Allerede 4. februar - bare et par uker etter Frischs avreise - skriver imidlertid rektor Sæm Sæland og underretter Frisch om at regjeringens budsjettforslag ikke vil omfatte noe professorat for Frisch for det kommende budsjettår. Professoratet tiltenkt Sommerfelt vil bli opprettet fordi det historisk-filosofiske fakultet har anvist dekning ved å gi avkall på både Sommerfelts dosentur og et annet ledig dosentur. Opprettelse av professoratet ville således bety en direkte innsparing på budsjettet. Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet har likeledes foreslått å utsette utlysning av et ledig professorat for å skaffe midlertidig dekning, mens det juridiske fakultet ikke har anvist noen dekning av mellomlegget mellom Frischs dosentur og professoratet.

Sæland meddeler Frisch at regjeringen foruten *"de økonomiske betenkeligheter"* også fant at *"... tre professorater på et år var lovlig meget. Alt i alt mente regjeringen å måtte velge et enten-eller, enten Dem eller dr. Solberg. Og jeg finner å burde si Dem ganske åpent at regjeringen var mest stemt for å velge Dem."* Sæland påtar seg hele ansvaret for at dette ikke ble resultatet. *"På et direkte spørsmål fra statsråden hvilket av de to professorater jeg som rektor vilde anbefale skulde bli tatt først, fant jeg nemlig å måtte svare at hvis man stod likeoverfor et uavvendelig enten-eller, vilde jeg tilråde at professoratet for dr. Solberg blev opprettet i år, og at Deres heller fikk vente."*¹⁴

¹² Forslaget møtte liten begeistring fra de to professorer i sosialøkonomi, Ingvar Wedervang og Oskar Jæger, som i 1929 uttalte i st.prp. nr 1(p.27): "Og da betegnelsen arbeidslære ennå aldeles ikke har fått nogen fast og anerkjent betydning som særskilt vitenskapelig disiplin, tror vi at Stortingets hensikt nærmest vilde opnåes ved opprettelsen av et nytt professorat i sosialøkonomi med særskilt forpliktelse til å forelese socialpolitikk. ... Hvad det personlige professorat for professor Bosse angår, så mener vi at hans omfangsrige verk: 'Arbeidslære, det økonomiske arbeide, en genetisk analyse', ikke gir noget så uomtvistelig bevis for en så fremragende vitenskapelig begavelse og dyptgående økonomisk utdannelse, at der er grunn til å fravike den av universitetet hevdede regel, at professorstillingene skal besettes efter konkurranse", sitert etter Bosse (1937, p.15).

¹³ Brev fra Universitetets rektor Sæm Sæland til R. Frisch, 4. februar 1930.

¹⁴ Brev fra Universitetets rektor Sæm Sæland til R. Frisch, 4. februar 1930.

Begrunnelsen Sæland kan gi Frisch er at det er hensynet til astrofysikken og den lovende unge professor Svein Rosseland som har vært avgjørende. Rosseland har takket ja til et gjesteopphold ved Harvard. Sæland frykter - mer eller mindre med rette - at faren er til stede for at Rosseland får et tilbud om å bli i USA, og at sjansene for å beholde ham i Oslo er større dersom også Halvor Solberg får et professorat.¹⁵ Men Sæland har tydeligvis ikke lagt samme vekt på økonomifaget som på astrofysikken og faren for at Ragnar Frisch ville ta imot et tilbud fra USA, noe Wedervang ikke ville la passere upåttalt!

Wedervang hadde fornemmet allerede før Frisch reiste at noe hadde gått galt i forsøket på å fremme professoratet. I en samtale med Sæland hadde han fått vite hva som hadde skjedd og også fått se brevet Sæland ville sende Frisch. Wedervang ventet noen dager til Frisch hadde fått brevet fra Sæland før han skrev og berettet om sitt møte med rektor. *"I samtalens løp sa jeg diverse til rektor og han blev mer og mer blek, forstod tilsynelatende først da hvad han egentlig hadde gjort, nemlig overfor regjeringen å optre som medlem av det matematisk-naturv. fakultetet og prosedere dets særinteresse istedenfor å være rektor, og si til regjeringen at her er intet enten-eller, men et absolut både-og. Og dette er jo så meget verre som kollegiet hadde anbefalt begge saker, og intet har visst om rektors optreden i dep.tet. Kollegiet er ført bak lyset, særlig vort fakultets dekanus som burde vært med for å føre vor sak og Jæger og jeg som forslagsstillere, mens Bjerknes har skremt og truet så vel rektor som statsråd."*¹⁶

Under samtalen skrøt rektor av Rosseland og Solberg og *"viftet med uttalelse fra hr. Bohr"*, men Wedervang lot seg ikke affisere. Han opptrådte som en erfaren mann i maktens irrganger og valgte en konstruktiv linje som det også viste seg skulle føre fram, om enn ikke i 1930. Etter å ha forholdt Sæland at han som rektor hadde opptrådt partisk *"sa [jeg] så til ham at jeg ønsket at han sammen med mig søkte foretrede for stortingskomiteens formann Vassbotn, for å sette alt inn på at der blev opført både for dig og Solberg i det jeg lovte å være loyal mot ham (rektor) mot å få hans ubetingede støtte i din sak. Vi skulde da der nede bare ha én tone i trompeten: begge to, begge to."*¹⁷ Wedervang underrettet også Adolf Lindvik¹⁸, som *"blev ganske fra sig av sinne"*, og hørte fra Jæger at matematikerne tenkte på aksjon. *"For min del vil jeg ikke ta del i noget før vi har vært i stortinget. Hvis rektor der er loyal, så skal vi ikke gjøre ham noget. Men!"* Saken har fått Wedervang i kamphumør og han legger ikke skjul på sin misbilligelse av *"den fordømte Bjerknes og den fordringsfulle Rosseland som er en ... kort sagt."*¹⁹

Fem-seks uker senere kan Wedervang berette at rektor *"er svært svekket. Hans optreden er samtalemne i alle fakulteter og gjenstand for sterk klander. Matematikerne er især rasende."*²⁰ Wedervang hadde nok gitt sitt bidrag til dette, men Wedervangs strategi var å holde striden på universitetet innenfor egne vegger og få Sæland som forbundsfelle heller enn som motstander.

Også i 1930 ble det fremmet forslag av Arbeiderpartiets representanter i universitetskomiteen om et personlig professorat for Ewald Bosse etter en henvendelse fra Norges Bonde- og

¹⁵ *"Kunde vi få beholde Rosseland og skaffe ham noenlunde gunstige arbeidsvilkår, tror jeg der foreligger muligheter for at vårt Universitet kunde få noget av en førerstilling i samtidens teoretisk fysiske forskning. Vi har for øieblikket mange unge begavelser netop på dette område."* Brev fra Universitetets rektor Sæm Sæland til R. Frisch, 4. februar 1930. Sæland var selv fysiker(?) og ikke like oppmerksom på at det kunne være 'unge begavelser' også på andre vitenskapelige områder.

¹⁶ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 8. februar 1930.

¹⁷ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 8. februar 1930. Anders Vassbotn (1868-1944), bonde og dikter, var stortingsmann for Venstre 1913-30.

¹⁸ Adolf Lindvik (1886-1946) var professor i jus siden 1926.

¹⁹ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 8. februar 1930.

²⁰ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

Småbrukarlag.²¹ Wedervang kjente formannen i Småbrukarlaget, redaktør H. Egeberg, og hadde et møte med ham i slutten av februar 1930 om "*et desperat forslag fra Bondepartiet om å etablere statsunderstøttet dumping export av fedriftsprodukter*".²² Wedervang benyttet anledningen og sa til Egeberg: "*hvordan kan De falle på å fremsette et slikt forslag om professorat for Bosse? ... han blev mildest talt forferdet over å høre hvorledes vi så på Bosse. Jeg sa rett til ham at det vilde være en hån mot universitetet og den ærlige videnskapelige forskning om han blev utnevnt. Han sa at forslaget vilde bli vedtatt! I det flere av de radikale i Venstre og i Bondepartiet vilde stemme sammen med Arbeiderpartiet. Ja vel sa jeg, det vil jeg si Dem at tvinger dere Bosse på oss, så aner dere ikke følgene. Jeg henstillet til ham at forslaget blev trukket tilbake. Han vilde gjerne hjulpet oss på den måte men da måtte han sammenkalle landsmøte, hvilket han ikke turde. Men, sa han, jeg skal love Dem at det ikke får flertall. Dertil kunde jeg bare si at jeg var tilfreds.*"²³

Omkring månedskiftet mars-februar 1930 hadde Wedervang og Jæger foretrede for komiteformannen (Vassbotn), som ga uttrykk for at han ikke våget å sette forslaget om et professorat for Frisch opp mot forslaget om Bosse. Wedervang er enig: "*Det vilde i beste fall ikke ha vært morsomt for dig å få et professorat på grundlag av en politisk votering. Og det vilde jo bare være forferdelig for universitetet om videnskapsmannen hadde tapt for svindleren - fordi det gikk politikk i saken.*"²⁴

Forslaget om et personlig professorat for Bosse ble imidlertid trukket tilbake under budsjettbehandlingen i mars 1930.²⁵ Imidlertid ble det i stedet vedtatt en henstilling til regjeringen om å føre opp et professorat i arbeidslære neste år, men altså ikke som et personlig professorat for Bosse. Wedervang var tilfreds med den foreløpige konklusjon i Bosse-saken og regnet det som temmelig sikkert at regjeringen ville følge henstillingen om å opprette et profesorat til utlysning. Men Bosse må utmanøvreres fra å få professoratet.²⁶ Wedervangs første forsvarslinje er å "*sette alt inn på en fri fagkrets - slik som vi hele tiden har gjort - og si at vi skal anlegge fordelingen mellom lærerne slik at arbeidslæren tilgodesees. ... Og om galt skulde være at Stortinget neste år bevilger det nye professoratet som en stilling i arbeidslære, så søker jeg den! For å redde æren! ... Selvfølgelig kan vi da etterpå, når alt er*

²¹ Norges Bonde- og Småbrukarlag henstilte i brev til stortingets universitets- og fagskolekomite av 12. februar 1930 at det ble opprettet et slikt professorat og Arbeiderpartiets representanter tok forslaget opp. Brevet er omtalt i Bosse (1937, pp.30 og 45).

²² Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

²³ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930. Møtet (eller møtene?) mellom Wedervang og Egeberg er viet stor oppmerksomhet i Bosse (1937, pp. 30, 45-48, 54-55, 58, 66-68). Wedervang og Egeberg hadde i ettertid (1935) noe ulik oppfatning om hvilke ord Wedervang hadde brukt i omtalen av Bosse.

²⁴ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

²⁵ Grunnen til det synes å ha vært at det bare et par uker før behandlingen i stortinget falt dom i en injuriersak anlagt av o.r.sakfører Helliksen som var formann i Skibsaksjonærforeningen, mot redaktør Domås i Handels- og Sjøfartstidende. Under prosessen kom det fram at Helliksen sammen med Bosse hadde foretatt "*visse transaksjoner av noget skummel art*". Domås ble frifunnet og ifølge domspremissene hadde Helliksen og Bosse gjort forsøk på smøring av disponentene i selskapet. Thommesen skrev i en leder at en mann som svindler på et område godt kan tenkes å være en svindler også i vitenskapen og henstilte til stortinget at forslaget om et professorat ble trukket tilbake. Advokat Karl Johansen ga Bosse "*en voldsom salve*" i Arbeiderbladet, og kort etter anmeldte professor Edvard Bull Arbeidslæren og påviste "*forferdelige historiske blundere*". (Referert og sitert etter brev fra I. Wedervangs til R. Frisch, 19. mars 1930.)

²⁶ Bosse-saken var langt fra ferdig med dette. Forslag om personlig professorat for Bosse framkom også i 1931, 1932, 1933 og 1934. Et professorat "i de disipliner som knytter seg til arbeidslære" og med en fagkrets som omfattet sosialpolitikk og alle spørsmål som omhandler arbeidet som økonomisk og politisk faktor" ble til omsider utlyst i mai 1935. Ewald Bosse søkte med Thomas Sinding som eneste konkurrent. Universitetet oppnevnte i desember 1935 en bedømmelseskomite med to svenske (Gustaf Åkerman, Gunnar Myrdal), to danske (Jens Warming, Axel Nielsen), et finsk (G. Arthur Montgomery) og to norske (Ragnar Frisch, Gunnar Jahn) som medlemmer og med Frisch som formann. Komiteen fant ingen av søkerne kvalifisert. Bosse utga Bosse (1937) med en rekke aktstykker og polemikk mot sine motstandere.

kommet til ro, ordne oss annerledes og når Jæger går, glir jeg tilbake til min gamle stilling og lar hans efterfølger få den sosialpolitiske fagkrets".²⁷

På denne måten så Wedervang en mulighet for å skaffe til veie et professorat for Frisch fra 1. juli 1931. Han forsikrer seg også om at Keilhau ikke vil søke. *"Han tjener så godt ved valutainstituttet at det passer ham best å vente til Jæger går. Han bad sogar om at det eventuelt nye professoratet ved universitetet blev kunngjort med en slik fagkrets at han blev utelukket fra å søke".* Det vil Wedervang løse ganske enkelt ved *"avertere det som et professorat i teoretisk økonomikk og statistikk".²⁸* Men blir det nye professoratet likevel utlyst i arbeidslære, vil altså Wedervang søke og regne med å få det, og samtidig sørge for at det han forlater blir utlyst på denne måten.

Wedervang aner nok at Frisch har begrenset entusiasme for dette intrigespillet: *"Ja nu er du vel lei av dette. Men døm oss ikke fordi det ikke lyktes å få dig frem i år! Du vet, du er vår store kjærlighet. Forhåpentlig er saken i orden når du kommer hjem til våren neste år".* I morgen føyer han til: *"Og hils Fisher og si ham at jeg ikke vil la ham få fred i graven hvis han tar dig fra oss".²⁹*

Frisch svarer på rektor Sælands brev av 4. februar 1930 først fra sitt tilholdssted i den kanadiske fjellheimen den 1. september 1930. Han meddeler sin dårlige samvittighet for ikke å ha takket for brevet fra i våres *"angående forslag om et professorat for mig"(!)* men viser til at *"i de siste månedene har det været nogen matematisk-statistiske undersøkelser som har opptatt mig så sterkt at jeg er kommet i skade for å negligere meget av min korrespondanse".* Frisch nevner de faglige fordelene ved å være i USA, *"men allikevel vil jeg helst hjem. Det vil jeg gjerne De som universitetets rektor skal vite".³⁰* Frisch føyer til, og det er vel den egentlige grunnen til at han skrev: *"Antagelig kommer jeg til å søke om forlengelse av min permisjon for å bli her et halvt eller et helt år lenger enn oprindeligen tenkt. Jeg håper at dette ikke vil skape vanskeligheter for vedtagelsen av et professorat for mig".³¹*

Senere på våren konfererte Wedervang med arbeiderpartirepresentanten Anders Lothe og Vassbotn og får som råd fra disse at det for neste år bør arbeides for både et professorat for utlysning og i tillegg et personlig professorat for Frisch. Wedervang vil helst ha det førstnevnte som et generelt professorat, subsidiært utlyst som et professorat i sosialpolitikk. Fakultetet gir sin enstemmige tilslutning til dette.

Før Wedervang reiser sender han og Jæger til regjeringen *"den kraftigst mulige henstilling om at opprette et professorat for Dem".³²* Jæger har senere på høsten *"talt indtrængende med rektor Sæland om at han måtte sette hele sin indflytelse ind på at få regjeringen til at foreslå opprettet et personlig professorat for Dem. Han lofte at tale med statsministeren på basis av de udmerkede uttalelser om Dem fra Fisher og Schumpeter, og han var meget ivrig, og han sa at det var bedst at ikke jeg gjorde nogen personlig henvendelse når han som universitetets rektor talte både med Hasund og statsministeren".³³*

²⁷ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

²⁸ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

²⁹ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 19. mars 1930.

³⁰ Frisch/Sæland 1.9.30.

³¹ Frisch/Sæland 1.9.30. Forlengelse av tjenestefrihet på samme vilkår til utgangen av 1. semester 1931 ble godkjent av Kirkedepartementet og meddelt Frisch i brev fra universitetets sekretariat 20. januar 1931. .

³² Brev fra O. Jæger til R. Frisch, 19. desember 1930.

³³ Brev fra O. Jæger til R. Frisch, 19. desember 1930. Sigvald Hasund (1868-19xx) var agronom og jordbrukshistoriker, professor ved Norges Landbrukshøyskole siden 1914. Hasund var kirkeminister for Venstre i Mowinckels regjering 1928-31.

En god attest!

Schumpeters anbefalingsbrev for Frisch ble skrevet mens Schumpeter i november 1930 var Visiting Professor ved Harvard og stilet til Universitetet. Schumpeter var kjent for å være generøs og også for å gi gode karakterer til sine studenter. Attesten til Frisch går imidlertid utover generøs velvilje og kan vanskelig tolkes på annen måte enn at Frischs tidlige vitenskapelige framstøt hadde gjort et dypt inntrykk på Schumpeter, i første rekke *Sur un problème*-artikkelen (Frisch, 1926b) og tidsserieanalysen (1927).³⁴

"Professor Frisch is certainly one of the strongest if not the strongest of all scientific talents which has ever come to my attention, regardless of the field. This natural talent is united with a thoroughness of the scientific education that is rare in one of his age and which is far broader than his publications indicate.

It is no exaggeration to say that with this performance Frisch has secured a position in the history of our science

The science of economics may hardly expect more from any other man and certainly cannot owe more to any young scholar than it already owes to Frisch. Moreover, I am of the opinion that both his method of measuring marginal utilities and his method of trend analysis are capable of immediate application to practical problems, for example problems of welfare economics, labour problems, problems of trade and public finance."

Wedervang kan ikke undertrykke en kommentar overfor Frisch: "*den er kanskje noe for god*".³⁵

Ny runde i 1931

Men det skulle ikke gå som Wedervang håpet! Regjeringen fremmet i budsjettproposisjonen (NÅR KOM DEN?) ikke noe professorat verken i arbeidslære, økonomikk eller statistikk. Wedervang visste forklaringen ("*...målsakens folk har presset fram Høverstad ved Lærerhøiskolen*"), og han la ikke skjul på sin forbitrelse ("*Og på tross av positivt løfte fra det vemmelige krapyl [kirkeminister] Hasund til både Jæger og Sæland om å føre op dig*").³⁶ Men Wedervang gikk ufortrødent i gang på nytt for å sikre et professorat for Frisch.

Wedervangs samarbeidslinje overfor Sæland på tross av uoverenstemmelsen året før, ga utbytte. Rektor sluttet fullt opp om arbeidet for å få til et personlig professorat for Frisch under budsjettbehandlingen. Rektor Sæland hadde vært hos kirkeminister Hasund i januar 1931 og talt til fordel for Frischs professorat og Oskar Jæger omtrent samtidig hos justisminister Arne Sunde og ga ham uttalelsene fra Irving Fisher og Joseph Schumpeter.³⁷

Rektor Sæland hadde forsøkt å få til et møte med statsminister Mowinckel, men på grunn av statsministerens fravær og trontaledebatten hadde det ikke lyktes, fram til 12. februar da Frisch sendte Wedervang følgende telegram:

"SINCE I UNDERSTAND GOVERNMENT SEES FINANCIAL DIFFICULTIES

³⁴ Schumpeters vurdering av Frisch kom også til uttrykk på andre måter. I et foredrag Schumpeter holdt i Japan i begynnelsen av 1930-tallet framhevet Schumpeter Frisch som en enestående begavelse, se Swedberg (1988?).

³⁵ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. februar 1931.

³⁶ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. februar 1931. Torstein Høverstad (1880-19xx) var skolemann og skolehistoriker, overlærer ved Levanger lærerskole, formann i Norges pedagogiske landslag, redaktør i Norsk pedagogisk tidsskrift og målmann.

³⁷ Brev fra O. Jæger til R. Frisch, 14. januar 1931.

*PROFESSORSHIP I MUST SERIOUSLY CONSIDER PROFESSORSHIP HERE
STOP I HAVE OFFICIAL INVITATION PERMANENT PROFESSORSHIP YALE
VERY FAVORABLE OFFER WITH SPECIAL RESEARCH FACILITIES WHAT ARE
CHANCES AT HOME THIS YEAR MAIL ANSWER*

FRISCH"

Wedervang tok telegrammet som "gav mig en rakett i enden og jeg må tilstå det: et chock" og gikk rett ned på rektors kontor. Wedervang hadde tidligere vist Sæland Schumpeters uttalelse og beskrev hans reaksjon på den som "aldeles betatt". Men etter å ha lest telegrammet var Sælands "opsyn så nedslått at jeg syntes synd på ham". At Frisch både ville kunne få og tenkes å ta i mot et tilbud fra et amerikansk universitet, og særlig fra Yale, var både Wedervang og Sæland vel innforstått med, men de hadde regnet med at Frisch ikke ville ta noen avgjørelse før hans permisjon fra universitetet løp ut sommeren 1931.

Wedervang spilte på sine politiske kontakter. Allerede dagen før Frischs telegram ankom hadde Wedervang vært hos justisminister Arne Sunde som nylig hadde tiltrådt (DATO), for å lufte saken. Sunde forklarte at budsjettbehandlingen alt var over da han tiltrådte, så han hadde ikke hatt noen anledning til å delta. Wedervang spør Sunde om han tror spørsmålet om et professorat kan tas opp igjen dersom Wedervang skriver til regjeringen. Sunde svarer ja uten å betenke seg. Wedervang tolker Sundes reaksjon også som et løfte om støtte. Dagen etter, 12. februar, begynner Wedervang på et skriv til regjeringen.

Professor Ragnar Knoph som han konfererte med på fakultetsværelset, rådet Wedervang til å ta Jæger med på laget. Wedervang kom raskt til at det var et godt råd, "fordi jeg da kunde få sendt en enhedsmessig henstilling til regjeringen fra oss to som - med rette eller urette - representerer vår videnskap. Og dermed få hele det videnskapelige ansvaret over på regjeringen." Det endte med at Jæger skrev brevet ("Koncist, pointfullt og så alvorlig at alle som leser det forstår sakens betydning. Vi begynner skrivelsen med å si at vort ansvar overfor den institusjon som vi tilhører og det fag vi representerer krever at vi ikke lar noe forsøk være uprøvet").³⁸ Wedervang viste brevet til Sæland som ba om at det ble sendt via Kollegiet slik at det også fikk en sjanse til å uttale seg om sakens betydning.

Saken skulle bli behandlet i en samlet regjering, rektor skulle på forhånd møte statsministeren og Wedervang påtok seg å forberede justisministeren. Rektor var også invitert til å holde et foredrag i stortingets universitetskomité om universitetssaker. Wedervang hadde ikke latt rektor glemme tabben han gjorde i fjor ("Han [Rektor] sa til Jæger i dag at han jo var skyld i dette og jeg føler hver gang jeg taler med ham hvor det ansvar hviler tungt på ham"). De gode forhåpningene om å lykkes gjorde også Wedervang eksaltert ("... alle kolleger uansett fakultet er optatt av dette professoratet. ... når Ragnar forhåpentligvis får dette professoratet, blir dere mottatt her hjemme med den hjerteligste glede fra hele den videnskapelige verden hos oss. Det vil føles som en nasjonal redningsdåd er utført").³⁹

Rektor Sæland forberedte seg på å fortelle statsminister Mowinckel at "det er uverdigg når vi søker utlandet om økonomisk støtte for vore videnskapelige arbeider og får den, at vi da ikke selv gjør det lille å vise ved å gi dem den stilling de fortjener at vi selv i alle fall forstår å vurdere vore folk". Rektor ville gjerne kunne bruke håpet om bevilgning fra Rockefeller Foundation som argument, men Wedervang advarte. Etter USA-oppholdet var han langt fra sikker på at søknaden vil gi uttelling, på tross av at Stang trodde på et gunstig utfall. I samtalen med Wedervang i desember 1930 hadde E. E. Day kommet med innvendinger.

Igjen ville Wedervang avtvinge Frisch et løfte om å ta i mot et professorat hvis det skaffes til

³⁸ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. februar 1931.

³⁹ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. februar 1931.

veie: "vi må ha visshet for at du tar imot, hvis forslaget lykkes. Jeg håper at jeg har fortalt det så tydelig at der ingen misforståelse er her. For skulde du si nei etter alle de ting som er skjedd er vi, universitetet, regjering og storting holdt for nar. Vi skrev i vor henvendelse at du hele tiden har uttalt at du vil være hjemme hvis der gis dig den stilling at du helt kan ofre dig for din videnskap". Wedervangs oppofrende innsats for å skaffe Frisch professoratet bunnet nok først og fremst i den styrke han følte Frisch vil tilføre økonomifaget i Oslo, men også i dyp takknemlighet til sin yngre kollega, ikke minst i forbindelse med USA-oppholdet ("... hvad du, Ragnar, betyr for mig i faglig henseende kan ikke uttrykkes i ord, det kan bare føles").

"... den individuelle beskytning"

I midten av mars 1931 kunne Wedervang skrive om status i saken. Stortingets universitetskomité hadde foreslått innvilget et personlig professorat for Frisch. Saken hadde vært oppe i regjeringen og både Mowinckel og Sunde snakket til fordel for professoratet. Men det var likevel langt fram. "Nu er saken den at regjeringen har fått voldsomme angrep fra høire og bondepartiet fordi den har spart for lite. Regjeringen inntok derfor en rent politisk taktisk holdning og besluttet av sparehensyn ikke å fremsette proposisjon, men å oversende vor henstilling til stortinget med uttalelse om regjeringens sympati for saken."⁴⁰ Regjeringen sender altså stortinget en oppfordring om å gjøre vedtak som det selv ikke vil fremme!

Wedervang ble briefet av justisminister Sunde om nøyaktig hvordan saken sto og var straks med: "Vi begynte opmarschen med den individuelle beskytning. Jeg gikk ned i stortinget noen få dager efter - ventet for å være sikker på at regjeringens skrivelse var nådd frem og bad om samtale med Magnus Nilssen som er universitetskomiteens formann".⁴¹ Wedervang drøftet saken med Magnus Nilssen lørdag 21. februar og de ble enige om å møtes igjen om mandagen. "jeg snakket med ham en hel time og brukte selvfølgelig all min flid. Da jeg var ferdig sa han at han vilde ta forslaget om et professorat for dig op. Han kunde ikke garantere for arbeiderpartiets gruppe (hvor arbeidslæren fremdeles spøkte) men jeg hadde jo mine egne tanker om det. Derfor tok jeg likeså godt op 'arbeidslæren' og gav en utredning av Jægers og min stilling til det, idet jeg forklarte ham at vi ikke vilde anerkjenne arbeidslære som en sosialvidenskapelig disiplin, men ønsket fagkretsen 'arbeidsspørsmål' satt op som fagkrets - hvis stortinget vilde ha noe i dette fag. Det likte han godt. ... Så bad Magnus Nilssen mig å oversette uttalelser fra Fisher og Schumpeter. det gjorde jeg og sendte ham oversettelsene torsdag 26. februar. Neste dag fikk jeg brev fra ham hvor han takker for oversettelsen og sier 'det skulde glede mig om vi kunde få professor Frisch hjem til Norge. Jeg både vil og skal gjøre alt jeg kan.' Understrekingene gjorde han selv!"⁴²

Tre dager senere ga Wedervang Jæger en oversikt over hvordan saken sto og "vi blev så enige om å dele de andre partier mellem oss." Jæger skulle ta seg av ### Mansåker fra Venstre som han hadde konferert med i Bosse-saken året før, mens Wedervang gikk på ### Nordli fra Høire "som passet mig best som næringslivets mann".⁴³ Som resultat av disse samtalene var det nå tre partier som lovte å støtte forslaget, men "bondepartiet orket jeg ikke nedlate mig til".⁴⁴ Wedervang hadde også mobilisert støtte på universitetet: "Fik så Guldberg med på at matematikerne skulde støtte oss. Jeg skrev en skrivelse som passet til saken og alle matematikerne skrev under: Guldberg, Størmer, Heegaard, Meidell, Schieldrop og Nagell!

⁴⁰ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. mars 1931.

⁴¹ Magnus Nilssen (1871-1947), gullsmed, var en sentral politiker for Arbeiderpartiet gjennom mange år, stortingsrepresentant 1906-21 og 1928-45, lagtingspresident 1919-21, arbeidsminister i Hornsruds regjering.

⁴² Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. mars 1931.

⁴³ OM MANNÅKER . Arthur Nordlie (1883-19xx), arkitekt og murmester, stortingsmann for Høire 1928-45.

⁴⁴ Brev fra I. Wedervang til R. Frisch, 13. mars 1931.

Det var flott, ikke sant".⁴⁵ Wedervang skrev til Frisch fra København litt før midten av mars og kunne berette at det forelå en enstemmig komiteinnstilling for professoratet. Budsjettet skulle like over påske, men slaget synes vunnet. Og nok en gang: "Selvfølgelig har jeg garantert at du kommer hjem om professoratet innvilges. Hvis ikke er vi jo alle holdt for narr."

Frisch mottok opplysningene med sinnsro og en viss skepsis. Om valget mellom Norge og USA var han klar: "*Hvis det bare var et spørsmål om de beste vilkår for å utfolde mig i det videnskapelige arbeide, vilde jeg bli her. Men de personlige momenter veier så sterkt på den annen side at vi allikevel helst vil hjem.*" Men var det nå så sikkert at det ville bli en positiv avgjørelse hjemme, og ville den komme den tidsnok?

"Av administrasjonsmessige grunner må jeg gi svar her før 10. april hvis jeg ønsker å tiltrede ved Yale fra 1. juli i år. Og innen den tid kan der vel neppe foreligge nogen avgjørelse hjemme. det at stortingskomiteen har optatt forslag om et professorat for mig er jo ingen avgjørelse. Efter hvad jeg forstår er regjeringen imot forslaget også efter den fornyede henvendelse. Og ingen kan si hvilken av disse parter som vil få tinget med sig. Jeg har nokk av erfaringer for hvor lite man skal bygge på 'utsikter'. Ikke minst bidrar det til å gjøre situasjonen usikker for mig at regjeringen er imot mit professorat samtidig som den opfører andre professorater. Det viser at regjeringens holdning ikke bare skyldes finansielle hensyn. På grunn av den usikre situasjon vil jeg formodentlig bli nødt til foreløpig å akseptere Yale's tilbud."

Men Frisch holdt likevel døren åpen:

"Jeg har imidlertid forbeholdt mig overfor Yale at hvis jeg aksepterer nu, og hvis jeg skulde finde efter en kortere tids arbeide igjen ved Yale, at jeg allikevel heller vil hjem, så vil jeg føle mig moralsk fri til å trekke mig tilbake (juridisk fri er jeg selvfølgelig alltid). Du forstår herav at det arbeide som nu er tatt op for et professorat for mig ikke blir berørt av om jeg foreløpig aksepterer overfor Yale."

Skulle saken derimot bli utsatt til neste budsjettår nok en gang, ville det være for sent:

"Det er i år en invitasjon fra Oslo vil bety noget for mig. Hvis Stortinget skulde utsette saken, således at den først vilde komme til behandling i april eller mai næste år, vilde jeg stå i en ennu vanskeligere stilling. Det forbehold jeg nu har tatt overfor Yale kan jeg ikke godt gjøre gjeldende også næste år. Hvis man virkelig ønsker mig hjem, er derfor den eneste tilfredsstillende ordning at professoratet bevilges i år, og jeg utnevnes enten fra 1. jan. eller 1. juli 1932. Utnevnellesdatoen er det tidsnokk å drøfte senere hvis bevilgningen skulde gå igjennom."

Frisch ga altså klart uttrykk for at han helst vil ha stilling hjemme, men trolig vil ta i mot tilbudet fra Yale og blir der dersom tilbudet om stilling ikke kommer i 1931. Men rent arbeidsmessig er Yale uansett å foretrekke: "*Jeg vil ikke legge skjul på hvis det bare blir for en kortere tid, så vil det være med udelt glede at jeg efter sommeren går tilbake til Yale, om det skulde bli løsningen. Arbeidet ved Yale har været i høi grad interessant og inspirerende."*

Frisch var heller ikke fornøyd med det foreslåtte fagområdet for professoratet: "*Av avisene se jeg at det professorat som er foreslått for mig er kalt et professorat i 'statistikk'. Er det nogen*

---

⁴⁵ Alf Guldberg (1866-1936), professor i matematikk siden 1913, underviste statsøkonomiske studenter i statistikk mens Frisch studerte. Carl Størmer (1874-19xx), professor i matematikk siden 1903, kjent for sine arbeider om polarlyset. Poul Heegaard (1871-1948), dansk, professor i matematikk i København i 1910, i Oslo fra 1918. Birger Meidell (18xx-19xx), professor i forsikringsmatematikk siden 19xx. Edgar B. Schieldrop (1891-19xx), professor i anvendt matematikk fra 1929, Trygve Nagell (1895-19xx), dosent i matematikk 1930-31, professor i Uppsala fra 1931.

spesiel grunn til å kalle dette professoratet anderledes enn de to ordinære professorater, nemlig 'sosialøkonomi og statistikk'. Du vet at jeg i all beskjedenhet anser det som min livsoppgave å arbeide i økonomisk teori (i det ordets moderne fortolkning), og at statistikken i denne forbindelse kun er et verktø, omenn et av de aller viktigste. Det vilde derfor være hyggeligere for mig om mit professorat, hvis det går igjennem, kunne få en lignende tiltel som de ordinære professorater i faget".⁴⁶

Kort etter telegraferte Wedervang at professoratet var vedtatt og ber Frisch unngå å binde seg til å være lenger ved Yale. Frisch hadde allerede sagt ja til et år til, men meddelte Yale at han må hjem. Yale presset ytterligere på for at Frisch skulle ta i mot en permanent stilling ved Yale på et senere tidspunkt eller ihvertfall komme for en periode. Frisch stilte i utsikt at han kunne komme tilbake allerede høsten 1932, men *"ikke kan si endelig svar herpå før jeg har drøftet saken med mine venner i Oslo".⁴⁷*

6. Rockefeller Foundation kommer til Oslo

Rockefeller Foundation som finansieringskilde for europeisk samfunnsforskning⁴⁸

Rockefeller-navnet assosieres i dag i betydelig grad med omfattende filantropi til fordel for allmenne og vitenskapelige formål som stiftelsene som bærer dette navn yter. I begynnelsen av 1900-tallet var det ikke slik virksomhet det som hadde gjort Rockefeller-navnet kjent, men tvertimot Rockefeller-selskapets kapitalistiske suksess i akkumulering av en kjempeformue ved hjelp av kontroll over naturressurser, monopolistisk markeds kontroll og en til dels brutal kamp mot faglig organisering.

Rockefeller-familiens stiftelser ble opprettet kort etter århundreskiftet og omtrent samtidig med andre store stiftelser i USA, Russel Sage Foundation i 1907, Carnegie Corporation i 1911. Rockefeller-midler kom til å spille en rolle for å fremme empirisk samfunnsforskning i Europa, ikke minst empirisk økonomisk forskning, på 1920- og 1930-tallet. På dette tidspunktet fantes det relativt få forskningsinstitusjoner innen samfunnsfag med en velfundert empirisk orientering. Ikke minst gjaldt dette innen universitetene.

Rockefeller-midlenes kanalisering til økonomisk og annen samfunnsvitenskapelig empirisk forskning kan spores tilbake til den politikk som ble lagt til grunn for stiftelsen Laura Spelman Rockefeller Memorial (LSRM) fra 1923, etter initiativ fra Beardsley Ruml, som var den eneste direktør i LSRM i den korte tid stiftelsen eksisterte.

Laura Spelman Rockefeller Memorial spilte ble opprettet i 1918 til minne om John D. Rockefeller Sr.'s avdøde kone.⁴⁹ Stiftelsens formål var i tråd med den oppkalt persons interesser å støtte sosiale og allmenne velferdstiltak. Beardsley Ruml fortjeneste var at han etter å ha blitt utnevnt til direktør for stiftelsen i 1922 fikk stiftelsens styre (*board of trustees*) med på at empirisk samfunnsvitenskapelig forskning var nødvendig for å kunne vurdere bevilgninger til velferdstiltak. Etter å ha ytet store beløp – trolig mer enn 5 mill. dollar - i årene 1919-1922 til formål som KFUM, KFUK, guttespeiderne, jentespeideren, frelsesarmeen og baptistkirker i Nord-Amerika, ble politikken lagt drastisk om under Rums ledelse.

⁴⁶ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, 24. mars 1931.

⁴⁷ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, udatert, men trolig april 1931.

⁴⁸ Framstillingen bygger på Bulmer & Bulmer (1981), Craver (1986), Fischer (1983) og opplysninger fra Rockefeller Archive Center.

⁴⁹ LSRM var den fjerde av fem Rockefeller-stiftelser som ble opprettet i perioden 1901-23. De andre var Rockefeller Institute for Medical Research (senere Rockefeller University) i 1901, General Education Board 1903, Rockefeller Foundation 1913 og International Education Board 1923.

LSRM ble i 1929 slått sammen med Rockefeller Foundation som ledd i en reorganisering, etter at stiftelsen hadde delt ut om lag 50 mill. dollar, hvorav vel 20 mill. dollar ble bevilget til samfunnsvitenskapelige formål i perioden 1924-28. Den politikk som hadde blitt etablert av LSRM når det gjaldt å bidra med midler til samfunnsforskning, fortsatte under det meste av 1930-tallet etter de samme retningslinjer i den konsoliderte stiftelsen. Det var disse midlene som kom Universitetets Økonomiske Institutt i Oslo til gode. LSRM (og senere Rockefeller Foundation) drev i disse årene ikke tildeling etter vurdering av søknader etter behov og vitenskapelig vurdering. Disponeringen av midlene kan heller beskrives som konsentrert institusjonsbygging, til dels ut fra vurdering av nasjonale behov. Størstedelen av midlene ble disponert innen USA, men betydelige satsinger ble foretatt i Europa, i første rekke til London School of Economics, men også til en rekke andre institusjoner i flere land. For å se Rockefeller's Foundations støtte til det nyopprettede instituttet i det rette perspektiv er det derfor nødvendig å se nærmere på de retningslinjer som Beardsley Ruml fikk vedtatt for LSRM i 1922.

Ruml ga sine argumenter i et memorandum fra 1922 som kom til å få stor innflytelse. Der argumenterte han overbevisende for en omlegging av fondets politikk med utsagn som: *"All who work toward the general end of social welfare are embarrassed by the lack of that knowledge which the social sciences must provide. It is as though engineers were at work without an adequate development in the sciences of physics and chemistry, or as though physicians were practising in the absence of the medical sciences. The direction of work in the social field is largely controlled by tradition, inspiration and expediency, a natural condition in view of our ignorance of individual and social forces"*. Ruml som selv hadde samfunnsvitenskapelig bakgrunn med Ph.D. i psykologi fra University of Chicago og med praksis fra klassifisering av personell under første verdenskrig, beskrev universitetene som dårlig utrustet til å foreta empiriske studier. *"production from the universities is largely deductive and speculative, on the basis of second-hand observations, documentary evidence and anecdotal material. It is a small wonder that the social engineer finds this social science abstract and remote, of little help to him in the solution of his problems"*.

London School of Economics \$1.245.000 (1924-1928), Institut universitaire des hautes etudes internationales, Geneve \$100.000 (1926), Deutsche Hochschule für Politik, Berlin \$75.000 (1926-28), Socialvetenskapliga instituttet Stockholms Högskola \$75.000 (1928), Afdeling for økonomi og historie, Københavns Universitet \$18.000 (1928). Mange av institusjonene som hadde fått støtte fra LSRM fortsatte å bli støttet av Rockefeller Foundation etter 1928. Dette gjaldt f.eks. Stockholms Högskola.

"... a leader upon whom we may well gamble"

Søknaden fra Wedervang og Frisch hadde altså først ligget på Stangs skrivebord fram til midten av juli 1930 og deretter i Paris-kontoret uten å bli tatt opp til behandling eller sendt videre til New York. At Frisch hadde forsvunnet til USA i begynnelsen av 1930 var grunn nok til at planene ble lagt til side i Paris.

Men når forespørselen fra Day i New York kom i desember 1930, skrev Paris-kontoret ved Van Sickle raskt til Stang og etterlyste *"further information regarding the plans of Professors Wedervang and Frisch for an Economic Institute at Oslo"*.⁵⁰ Stang fikk brevet 2. juledag og svarte umiddelbart. Han er tydelig overrasket over at Paris-kontoret ikke hadde lagt planen fram for Rockefeller Foundations hovedkontor i New York. Stangs forståelse av møtet

⁵⁰ Van Sickle/Stang 23.12.30 (RAC).

sommeren før - og som han formidlet videre til Frisch og Wedervang - var at planen ville bli sendt til New York sammen med en anbefaling fra Paris-kontoret: "*Should I be mistaken in my believing that you and Mr. Gunn would forward the matter to the Head-Office, please will you be so kind as to let me know as soon as possible, as I will then telegraph to Dr. Wedervang as soon as possible and ask him to introduce the matter to the Rockefeller Foundation in New York himself*".⁵¹ Stang var ikke klar over at Wedervang allerede har vært hos E. E. Day i New York, og at det er det som utløst henvendelsen fra Van Sickle.

Stang benyttet anledningen til å legge inn nok et ord til fordel for planen: "*... I can hardly believe the Social Division of the Rockefeller Foundation can act in any more useful way than by making it possible to establish the Institute for Economic Sciences at Oslo. We possess now in Dr. Wedervang and Dr. Frisch two scientists unusually endowed for scientific economic researches, both in the prime of life, and both eager to commence this work. Here in Norway it would be of the greatest value if they might get the opportunity to use all their forces in this work*". Stang la til at han ikke var økonom, men likevel mente han hadde grunnlag for å si at "*...economic studies have up to this day in Norway been performed in a rather too much abstract and theoretic line and that we most highly need the solid base of concrete examination and statistical treatment of the material*" som Wedervang og Frisch hadde planlagt og som Stang la til "*would be of great value also for economic researches abroad*".⁵²

Etter Stangs brev var Paris-kontoret rask til å foreslå en konferanse så snart Frisch og Wedervang var tilbake i Oslo: "*We are quite prepared to study the question of Rockefeller Foundation support for an Institute of Economics at Oslo*".⁵³ Stang underrettet pr. brev Van Sickle i Paris i mai 1931 om at Frisch ville komme hjem i midten av juni og kan samtidig meddele at det norske Storting har bevilget midler til et personlig professorat for Frisch: "*It is very seldom that the Storting takes the step of creating a chair for a particular individual. So strong were the testimonials to Dr. Frisch's outstanding ability that the Storting decided to do this*". Stang vedlegger uttalelsene fra Irving Fisher og Joseph A. Schumpeter som han har fått fra Wedervang til Van Sickle's orientering. "*After this the result is that Mr. Wedervang and Dr. Frisch can work together at our University, as was our hope. ... we expect a great deal as a result of this collaboration. They could, however, do infinitely[!] more if the Rockefeller Foundation would place an appropriation at our disposal, so that we could establish the Institute of Economic Research ... It is with far greater hopes as well as far better grounds that I raise the question, now that it has been decided that Dr. Frisch is to be on the staff of our University and that he will be in a position to join in the leadership of such an institute, if the project is realized*".⁵⁴

Stang tilbød å sende Frisch og Wedervang til Paris for å drøfte planen, men Rockefeller-representantene ville gjerne til Oslo: "*It would of course be preferable for me to discuss the matter with them on the spot, but if, for any reason this is impossible, the next best thing would be for a visit from Dr. Frisch*".⁵⁵ Van Sickle ventet deretter bare på beskjed om at Frisch har kommet hjem. Han ville også vite om planen for instituttet har blitt endret i året som har gått siden planen ble sendt til Paris.

Frisch kom hjem fra USA i begynnelsen av juni og et par dager senere reiste han til Stockholm og deltok på det Nordisk Nasjonaløkonomiske Møtet der 15.-17. juni (Frisch, 1931, se Andvig 1986). Kort etter, på sankthansaften og den følgende dag, var Van Sickle og

⁵¹ Stang/Van Sickle 26.12.30 (RAC).

⁵² Stang/Van Sickle 26.12.30 (RAC).

⁵³ Van Sickle/Stang 2.1.31 (RAC). Brevet er feilaktig datert 2. januar 1930.

⁵⁴ Stang/Van Sickle 12.5.31 (RAC).

⁵⁵ Van Sickle/Stang 19.5.31 (RAC).

T. B. Appleget i Oslo og konfererte om planen med Frisch og Wedervang. De diskuterte saken også med Stang og med universitetets rektor Sæm Sæland som etter tilsynelatende vellykkede overlegninger inviterte de to Rockefeller-representantene til middag med en rekke notabiliteter fra universitetet.⁵⁶ Rektor holdt en liten tale ved avslutningen og takket for uttrykte håpet om at Rockefeller Foundation ville hjelpe det foreslåtte instituttet på samme måte som det hadde støttet astrofysikken ved universitetet.

Den påfølgende mandag 29. juni 1931 fullførte Van Sickle sitt memo til Edmund E. Day i New York om saken som heretter ble omtalt i Rockefeller-papirene som "Economic Institute of the Royal University, Oslo", til New York og forhåndsvarslet at det om kort tid vil følge et formelt forslag om en bevilgning over fem år til det foreslåtte instituttet.

I memoet til Day ga Van Sickle en vurdering av de to protagonistene: *"The leadership inspires confidence; Wedervang is a most attractive and intelligent fellow. His interests are practical, and his contacts with business organisations are close and cordial. There is every reason to believe that these business interests will support the research work of the Institute from the beginning, modestly perhaps at first, but with increasing generosity if the experiment is a success. W. is a very satisfactory counterweight to Frisch, who is preeminently a theoretical economist. F. is undoubtedly one of the outstanding younger theoretical economists in Europe. The Norwegian Government recognises his importance and is doing its very best to hold him. This year it has taken the unusual step of creating a special Chair for him, so that from July 1 of this year he becomes a full professor in the university"*.⁵⁷ Deretter siterte Van Sickle utførlig fra Schumpeters attest for å underbygge sin vurdering av Frisch og avsluttet med *"... Oslo possesses a leader upon whom we may well gamble"*.⁵⁸

Nesten i mål!

I memoet til Edmund E. Day rapporterte Van Sickle videre at Frisch hadde forsøkt å gjøre bot på Days *"... misgivings regarding the nature of the research that would be undertaken"*. Van Sickle hadde ikke selv hørt Days innvendinger, men fikk fra Wedervang og Frisch høre om Days frykt for at instituttet ville være svært teoretisk innrettet. Van Sickle optrådte kanskje mest som en støttespiller for Frisch og Wedervang når han forsikret Day om at Frisch og Wedervang er *"emphatic in denying this, and I personally am satisfied that the work will be kept close to the ground and yet not be divorced from theory"*.⁵⁹

Rektor Sæland forsikrer Van Sickle om at hele universitet står bak det foreslåtte instituttet og at Sæland selv støtter forlaget helt betingelsesløst. Sæland går også lenger enn dette overfor Rockefeller-representantene og forteller dem at for første gang innser næringslivets menn at økonomene har noe å bidra med. Det nye instituttet vil *"... bridge the gap between the academic students of economic life and the active participants in economic life"*.⁶⁰ Visse interesser i næringslivet hadde allerede indikert interesse for et støtte instituttet hvis det ble opprettet, og andre ga også inntrykk av at instituttet ville trekke til seg midler. Wedervang og Frisch ga også uttrykk for instituttets betydning for utdanningen av nye kull av økonomer ved at de beste studentene ville få sjansen til å være assistenter.

I den opprinnelige søknaden hadde Wedervang og Frisch antydnet et beløp på 15.000 dollar pr. år som det som skulle til for å drive instituttet. Van Sickle presser på møtet fram en

⁵⁶ Blant de som deltok på middagen foruten Sæland, Stang, Wedervang og Frisch var Norges Banks direktør Nicolai Rygg og dekanus ved det teologiske fakultet Sigmund Mowinckel.

⁵⁷ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

⁵⁸ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

⁵⁹ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

⁶⁰ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

spesifisering av dette og referer for Day følgende tentative årsbudsjett:⁶¹

"5 permanente assistants, young full time men with economic university degree at \$1000	\$ 5,000
Special expenses for active studies travelling expenses and salary to graduate students in economics, history & technology	\$ 3,000
Salary of students cooperating at the Oslo office	\$ 1,000
Honorarium to research workers (professors and instructors) in charge of special parts of the study	\$ 2,000
Salary to the two directors of research	\$ 2,500
Printing of statistical schedules, drafting papers etc., Purchase of books and other literature	\$ 1,000
General office expenses	\$ 1,000
	\$ 15,500"

Van Sickle syntes budsjettet var greitt bortsett fra avlønningen av de to lederne. Stang forklarte posten med at "... salaries are so extremely low in Norway even compared with those in the other Scandinavian countries that one is forced to take on outside work to make ends meet. Consequently, if the two directors are to devote their full time to research and to the direction of the work of the institute, their salaries must be supplemented". Van Sickle forhåndsvarslet til Day at han ville foreslå budsjettet imøtekommet ved en ubetinget bevilgning på 5000 dollar pr. år i fem år, og ytterligere 5000 dollar pr. år dersom et tilsvarende beløp skaffes fra andre kilder utenfor universitetet. Ifølge Van Sickle var det rektor Sæland som foreslo denne ordningen. Han og Stang kunne allerede på møtet opplyse at de regnet med at en stor del av behovet for tilførte midler kunne tildeles fra et bestemt forskningsfond. De hadde ganske sikkert Norsk Varekrigs Forsikrings Fond i tankene og rektor kunne rimeligvis uttale seg om dette siden han var formann i styret!

Van Sickle ga altså en klar anbefaling, men Wedervang og Frisch var ikke så sikre på at dette ville gå gjennom hos Day, og de visste ikke hva Van Sickle har skrevet i sin rapport til Day. Day har imidlertid reagert raskt og positivt på Van Sickles rapport og skriver tilbake til Paris 17. juli 1931: "My initial reaction to the proposal for an economic institute at the Royal University of Oslo are entirely favorable. Frisch and Wedervang constitute a nucleus around which it should be possible to develop a research staff of unusual strength. The schedule of support you suggest is reasonable as far as I can see and I have no objection to a proposal running along these lines".⁶²

I august skrev Stang til Van Sickle i Paris om utsiktene til å få støtte fra næringslivsinteresser. Han viste til hva han hadde sagt om dette på møtet i juni og fortsetter: "It proves to be so in a much higher degree than I had imagined". National Union of Merchants hadde hatt årsmøte i Ålesund og National Association of Retailers i Larvik i løpet av sommeren og på begge hadde Wedervang holdt innlegg: "He took the opportunity to accentuate the necessity of a cooperation between the commercial classes of the country and the University professors of economics, slightly indicating also the plans of a special Institute for Economic Research, in

⁶¹ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

⁶² E. E. Day/J. Van Sickle 17.7.31 (RAC).

connection with the University. He succeeded in largely interesting both assemblies in the matter, and his plan found a universal sympathy". Stang oversatte også en leder fra avisen Tidens Tegn som stilte seg svært positivt til et slikt samarbeid og uttrykte håpet om at det foreslåtte instituttet ville bli opprettet. Samme dag som Stang skrev brevet hadde også Dagbladet en leder som støttet opp om planen. Stang føyer til: "I must add here that, as is the situation in Norway now, I have no hope that the Economic Institute can be founded upon resources exclusively from Norway. But I am now much more sure than when we spoke together, that if the Rockefeller Foundation would approve the plans and grant an appropriation, it would be possible to raise supplementary grants here".⁶³

Van Sickle skrev til Oslo 11. august og ba om en klarere beskrivelse av forskningsprogrammet. Frisch og Wedervang utformet et memorandum som blir sendt 15. september. I dette ble den overordnede målsettingen med instituttet først understreket:

"In the first place we want to point out that the scope of the Institute, as we have conceived it, is a broad one. The Institute is intended to be useful in three directions: 1°) As a tool of advancing scientific economic research in Norway, 2°) As a means of making the teaching of economics at the University more effective. We intend to employ students as part time workers in the Institute, giving them as far as possible small independent jobs. 3°) As a means of organising a cooperation between Norwegian industry and commerce and the economic research work at the University".⁶⁴

Deretter presiserte memorandumet Frischs syn når det gjaldt Days kritikk om at opplegget var altfor teoretisk, "...the project is intended to have a concrete character, based on thorough factual studies", slik Frisch hadde forklart Day på møtet med ham 1. januar 1931 i Cleveland. "However, we feel very strongly that factual studies alone can never lead to a real understanding of economic phenomena. In our opinion accumulated observations get their full scientific usefulness only when they are interpreted in terms of a broad synthetic theory. Therefore, theoretical investigations cannot be eliminated from research work of the kind we are aiming at. ... We are further of the opinion that the fundamental economic phenomena cannot be understood unless they are studied in their mutual relationship. Rather than to concentrate the work on a very intensive study of some few isolated phenomena we therefore want to work towards a comparative and synthetic study of a somewhat larger group of phenomena".⁶⁵

Et forskningsprogram for det nye instituttet

Memorandumet av 15. september ga også seks emner for det nye instituttets forskning, en noe mer presis oversikt over hva det skal gå ut på enn i den opprinnelige søknaden, og også nærmere opp til hva Frisch og Wedervang gikk løs på i årene som fulgte.

Først kom "*productivity studies*" og her hadde USA-oppholdet satt spor ved at estimering av produktfunksjoner for jordbruk var kommet inn med henvisning til arbeider av John D. Black ved Harvard og Mordecai Ezekiel fra USAs Department of Agriculture, begge anerkjente jordbruksøkonometrikere.

Det andre emnet var "*distribution costs*", et emne Wedervang gikk løs på uten særlig suksess.

Det tredje emnet var "*demand and supply functions*", det vil si "*how quantities demanded or supplied in the market react for changes in prices, in the growth velocity of prices and in other constituent factors in the price mechanism*". Frisch viste til at han hadde "*worked out*

⁶³ Stang/Van Sickle 19.8.31 (RAC).

⁶⁴ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

⁶⁵ Memo fra J. Van Sickle til E. E. Day, 29. juni 1931 (RAC).

tentatively a new statistical technique for this kind of investigation and would like to see it tested on actual data".

Det fjerde emnet var "*stock studies*", det vil si lagerhold som konjunkturfaktor: "*... the movement of stocks on hand of consumers and producers goods, wholesale and retail, play a fundamental role in the cyclical fluctuations of buisness and deserve greater attention than is usually paid to it*". Her ble også nevnt kontakt med handelsnæringen om "*the possibility of digging up data on stock variations*".

Det femte emnet var "*loans and deposits studies*" og særlig betydningen av sammenhengen mellom lagerhold og "*the liquidity of the business world as expressed by the surplus of credit granted (or easily obtainable) over credit used, and the interrelation between loans and deposits in the country takes as a whole*".

Endelig var det "*historical price and wage studies*". Her ble det bare vist til den opprinnelige søknaden.

Endelig vedtak

Frisch og Wedervangs memorandum av 15. spetember ble sendt videre av Van Sickle sammen med hans innstilling og lå til grunn for det endelige vedtak. Et stabsmøte i New York 27. november 1931 anbefalte bevilgning på basis av van Sickles innstilling uten kommentar. Til stede var foruten E. E. Day også MM, LWJ, T. B. Appleget og Norma S. Thompson. Det endelige vedtaket av Rockefeller Foundations styre ble med uvesentlige endringer fattet 16. desember 1931. Der heter det: "*A research program has been submitted which combines in an interesting and unusual way the inductive and deductive methods in economics. It is this combined approach that gives the proposal a significance greater than would otherwise obtain*". Bevilgningsvedtaket var som følger:

"... the sum of Fifty thousand dollars (\$50,000), or as much thereof as may be necessary, be, and it is hereby, appropriated to the ROYAL UNIVERSITY OF OSLO toward the research program of the ECONOMIC INSTITUTE during the five-year period beginning January 1, 1932, payments to be made as follows:

<i>\$5,000</i>	<i>each year unconditionally.</i>
<i>\$5,000</i>	<i>each year on the basis of \$1 for every \$1 obtained during such year in cash from other contribution sources for the same purpose."</i>

I vedtaket var det således klart at pengene var gitt til Universitetet i Oslo, ikke til Frisch og Wedervang personlig. Vedtaket ble telegrafert til Van Sickle i Paris som 21. desember 1931 underrettet Stang pr. telegram. En velkommen julepresang! Det offisielle brevet om bevilgningen var undertegnet av Secretary of the Rockefeller Foundation Norma S. Thompson datert 16. desember 1930 og stilet til rektor Sæland, men først sendt fra Paris til Oslo 4. januar 1931.

7. Ragnar Frisch ved en skillevei

Jeg har en følelse av at vår hjemlige videnskap står overfor en skjæbnetime. Skal Amerika trekke til sig alle våre beste hoder, vil det temmelig fort komme til å gå nedover bakke

Frisch hadde som nevnt i kapittel 4 underhånden blitt forespeilet muligheten av et professorat ved Yale alt i slutten 1930. Dean Furniss hadde tatt dette opp med Yales President xxx Angell som ba om Frischs cv inklusive en publikasjonsliste og forskningsinteresser i begynnelsen av januar for å legge saken fram for Yale Universitys Corporation alt i midten av måneden.⁴² Frisch skrev fluksens en oversikt der han anga 22 trykte publikasjoner og ytterligere 6 stensilerte arbeider, for det meste forelesningsnotater. Dessuten en liste på sju ”works in preparation”.⁴³

Det formelle tilbudet forelå i brev fra Dean Furniss av 9. februar 1931. Frisch ble tilbudt ”permanent appointment” som ”Professor of Economics” tilknyttet Graduate School med lønn på 7000 dollar i året.⁴⁴ Frisch, som selvsagt visste om anstrengelsene for å skaffe ham professorat hjemme, hadde allerede sagt at han trengte tid for en endelig beslutning. Furniss ville gjerne ha svar ”without great delay”.

Frisch hadde fortalt til Furniss om anstrengelsene som ble gjort i Oslo for på skaffe ham et professorat. Men valget mellom Yale og Oslo var på ikke opplagt, med mindre det bare sto til Frisch: *’If the question only appeared to me as one of securing the best opportunity for carrying on my scientific work, the decision would be an easy one: Even if I receive an invitation to become full Professor of Economics at Oslo, which, as I have told you, I probably will within short, Yale will undoubtedly be a much better place for me.’*⁴⁵ Frisch har funnet samværet med lærere og studenter ved Yale svært interessant og vil også gjerne fortsette diskusjonene fra sine seminarer. men Marie Frisch har sterkere bånd til Oslo go Norge, så foreløpig kan Frisch ikke si ja. Han foreslår imidlertid en utnevnelse for 12 måneder Fra 1. juli 1931. Hvis Yale ikke vil kunne godta dette, ville Frisch finne det helt ut forståelig og da bare se bort fra det tilbudet han har fått.⁴⁶ Tre dager må han gjøre en tilføyelse da han har fått vite hjemmefra at han vil få professoratet men være tilbake seinest til vårsemestret 1932, han foreslår forlengelsen av oppholdet ved Yale blir bare et semester.

I midten av mars regnet Frisch med at han ville komme tilbake til Yale allerede til høsten (Frisch/White 16.03.31)

8. Forberedelsen av en ny studieordning

Kilde: Ot.prp.nr.15 (1934) Om utferdigelse av lov om økonomisk embetseksamen

Kirke- og Undervisningsdepartementets innstilling av 2 mars 1934, som er bifalt ved kongelig resolusjon samme dag. (Knut Liestøl).

Siterer Jægers og Wedervangs brev av 2. des. 1930 som viste til forslaget som ble reist av Jur. Fak. i 1899 om opprettelse av fullstendig statsvidenskapelig eksamen, men i fakultetet gikk til slutt inn for en tilleggseksamen. Resultatet i Lov av 9.okt. 1905 ble en selvstendig eksamen.

Brevet:

”Det mest karakteristiske trekk ved den statsøkonomiske eksamen i sammenligning med de øvrige avsluttende eksamener ved Universitetet at den ikke blev lagt an som en embetseksamen, den tok ikke engang sikte på å kvalifisere for bestemte stillinger.” (p.1)

...

Den største feil man gjorde var likevel ikke dette, men den at man satte studietiden til 2 år, altså meget kortere enn for nogen annen universitetseksamen. Derved ga man straks den statsøkonomiske eksamen og de statsøkonomiske kandidater et undermålsmerke, som disse hele tiden har lidt under.”(p.2)

....

.....

”Den nye eksamen må i sin betegnelse gis rang ved siden av Universitetets øvrige eksamener og helst få betegnelsen embedseksamen. Vi legger ikke noget annet i dette enn at der etableres overensstemmelse mellom eksamenssystemene. Vi mener at denne eksamen bør gi adgang til å bli ansatt i bestemte embeder, så at der blir likestilling på områder hvor den her foreslåtte studieordning er likeså kvalifiserende som andre universitetsstudier.” (p.16)

....

”Som eksempler på embeder og andre offentlige stillinger hvortil den nye eksamen fortrinsvis vil kvalifisere kan her nevnes:

Visse sekretær- og høiere stillinger i Statsrevisjonen, i Norges Bank, i Det statistiske centralbyrå, i Riksforsikringsanstalten, i Forsikringsrådet samt dessuten i de fleste regjeringsdepartementer. Således vil der ved siden av juridiske kandidater også være god bruk for de nye økonomiske kandidater i Finansdepartementet, Handelsdepartementet, Socialdepartementet, Arbeidsdepartementet, Utenriksdepartementet samt i Justisdepartementets kommunalkontorer og i enkelte stillinger i Landbruksdepartementet.” (p.17)

Så gjaldt det navnet. Det var klart at ”statsøkonomisk” kunne ikke lenger benyttes. Det var ukorrekt og ”dekker ikke det socialøkonomiske system”. Dessuten måtte navnet skille seg fra det forrige så det ble klart at det var en ny studieordning. ”Statsvidenskap” var heller ikke godt fordi det ikke fikk uttrykt at det var et økonomisk studium. Alternativene var da nasjonaløkonomisk/socialøkonomisk/samfundsøkonomisk/samfundsvidenskapelig/økonomisk embedseksamen. Jæger og W. Gikk inn for økonomisk eksamen og foreslo en ”lov om økonomisk eksamen”. Forslagsstillerne strøk betegnelsen ”embedseksamen” i lovteksten da fakultetet mente at det ikke kunne benyttes da det i lovgivningen ikke fantes regler som regulerte de økonomiske kandidaters adgang til bestemte embeter.

Forslaget ble anbefalt av fakultetet og av kollegiet. Et medlem av kollegiet foreslo at prøvene i latin ble opprettholdt for den studiet.

I budsjettproposisjonen for Universitetet et for 1932-33 fant departementet at av hensyn til utgiftene måtte enn nyordning utstå (fakultetet hadde i brev av 7. febr. 1931 sagt at nyordningen forutsatte et nytt professorat). En litt revidert tekst av loven ble foreslått av Justisdepartementet og fakultetet aksepterte denne i brev fra W. og RF av 28. nov. 1932. Heller ikke i 1933-34 eller 1934-35 ble det funnet plass til dette professoratet. I brev av 5. januar 1934 fra Wedervang til Kirke og Undervisningsministeren pekte W. På en annen løsning av saken, økt lærerhjelp tilsvarende en professors undervisningsplikt. W. framholdt dessuten ”En ordning som den her foreslåtte medfører dessuten den ganske betydelige fordel at det blir anledning til å utdanne og prøve unge folk og efter nogen tids forløp nå frem til en organisk sammenhengende faggruppe som i forbindelse med en hensiktssvarende omgruppering av de nuværende professorers fagkretser, kan gi en helt naturlig basis for opprettelse av et nytt professorat.” W. foreslo av hensyn til studiet også forelesninger av folk utenfra. RF og Keilhau sluttet seg til dette.

Departementet var ikke enig i at det skulle betegnes som en embetseksamen, men at den ellers skulle være likeverdig.

*”We have in Norway as you will remember two young economists in which we have great hopes, Dr. Wedervang og Dr. Frisch. They are very closely cooperating about great plans to promote economic studies in Norway”.*⁶⁶

---

⁶⁶ Stang/Van Sickle 29.1.30.

Jeg vil heller først fortælle Dem at de væsentlig av Wedervang utarbeidede forslag til ny økonomisk embedseksamen som er gjennemdiskuteret av alle de herværende lærere i økonomi ved Universitetet, samt av de økonomisk studerende og kandidater og har vundet enstemmig bifald, nu endelig er blit enstemmig anbefalt av det juridiske fakultet og antagelig imorgen blir oversendt departementet med anbefaling fra Kollegiet".⁶⁷

Jægers innsats var av meget stor betydning for innføring av ststaøkonomisk eksamen etter vedtak i 1905 og hadde hovedtyngden av undervisning i økonomi.

9. Avslutning

Acknowledgement

Håndskriftsamlingen, Rockefeller Archive Center, Biblioteket ved Yale??, Frisch-arkivet ved Sosialøkonomisk institutt, Statistisk sentralbyrås bibliotek

Referanser og kilder

Bøker og artikler

- Amundsen, L., 1961: "Sosialøkonomi og statistikk" i *Universitetet i Oslo 1911-196*, Vol. I, 112-138
- Andvig, J. Chr., 1986: avhandlingen
- Bjerkholt, O., 1998: "Ragnar Frisch and the foundation of Econometric Society and *Econometrica*" in S. Strøm (ed.):
- Bosse, E., 1927: *Arbeidslæren*, 2 vol.,
- Bosse, E., 1937: *Tilstanden ved Universitetet*, Fabritius & Sønner, Oslo
- Bulmer, M. and J. Bulmer, 1981: Philantropy and Social Sciences in the 1920s: Beardsley Ruml and the Laura Spelman Rockefeller Memorial, 1922-29, *Minerva* **19**, 347-407
- Craver, E., 1986: Patronage and the Direction of Research in Economics: The Rockefeller Foundation in Europe, 1924-1938, *Minerva* **24**, 205-222
- Fischer, D., 1983: The Role of Philanthropic Foundations in the Reproduction and Production of Hegemony: Rockefeller Foundations and the Social Sciences, *Sociology* **17**, 206-233
- Frisch, R., 1926a: Kvantifisering ...
- Frisch, R., 1926b: Sur un problème ...
- Frisch, R., 1927: *The Analysis of Time Series*
- Frisch, R., 1929: Correlation and Scatter in Statistical Variables, *Nordisk Statistisk Tidsskrift* **8**, 36-102.
- Frisch, R. 1931a: Statistikk og konjunkturteori.
- Frisch, R., 1931b?: Einige Punkte einer Preistheorie mit Arbeit und Boden als Produktionsfaktoren
- Frisch, R., 1931c: "Konjunkturbevegelsen som statistisk og som teoretisk problem [Business cycles as a statistical and a theoretical problem]" i *Förhandlingar vid Nordiska Nationalekonomiska Mötet i Stockholm 15-17. juni 1931*, Stockholm: Ivar Hæggströms Boktryckeri och Bokförlags A.B, 1931d, 127-147.
- Frisch, R., 1931d: A Method of Decomposing an Empirical Series into its Cyclical and Progressive Components, *Journal of the American Statistical Association* **26** (Proceedings, 1931c), 73-78.

⁶⁷ Brev fra O. Jæger til R. Frisch, 19. desember 1930.

- Frisch, R., 1932a: New methods
- Frisch, R., 1951: Statens plikt til cirkulasjonsregulering. Memorandum fra Universitetets Sosialøkonomiske Institutt, 11. januar 1951.
- Strøm, S., 1998: (symposiumvolumet)
- Swedberg, R., 19xx: ....
- Wedervang, I., 1924: *Om seksualproporsjonen ved fødselen. Dens typer og disses variasjoner med særlig henblikk på fosterdødeligheten*, Oslo: Steenske Forlag, 438 pp.
- Wedervang, I., 1926: Nasjonalinntekten i Norge, *Statsøkonomisk tidsskrift*, 149-201 og 237-298.
- Wedervang, I., 1929: Av inntektsstatistikkens metodeområde, *Nordisk Statistisk Tidsskrift* 2, nr. 3, 241-268.
- Universitetet i Oslo 1911-1961*, Vol. I, II, Universitetsforlaget, 1961
- Brev, notater, mv.
- Day, Edmund E.: Brev til Selskar M. Gunn, 12. desember 1930 (RAC)
- Frisch, R. & I. Wedervang: Brev til Fredrik Stang 17. januar 1930, 9 pp. (RF-arkiv, UB-761B)
- Sæland, Sæm.: Brev til Ragnar Frisch 4. februar 1930 (RF-arkiv, UB)
- Memorandum on an Institute of Economic Research at Oslo University, 10 pp. (RAC)

---

¹ Fra memorandumet *Statens plikt til cirkulasjonsregulering* ”nedtegnet i hast 10.-12. desember 1932”. Frisch sendte memorandumet til en rekke politikere og bankfolk og det ble også drøftet på et møte med noen av disse. Frisch (1951) som er et gjenoptrykk av memorandumet, gjenga i et forord inntrykket fra møtet: ”Det var et bedrøvelig møte. Jeg hadde inntrykk av at det å legge fram disse tankene i den kretsen var som å renne hodet i veggen”.

² Senere på 1930-tallet ble navnet endret til 'Sosialøkonomisk institutt', men navnene ble en tid brukt om hverandre. Det samme gjaldt 'Sosialøkonomisk'/'Sosialøkonomisk'. Frisch foretrakk betegnelsen *Universitetets Økonomiske Institutt/University Institute of Economics*, som også ble brukt på brevhodet på norsk og engelsk.

³ Fra et foredrag Frisch holdt ved Nordiska Nationalekonomiska Mötet, Stockholm 15.-17. juni 1931 (Frisch, 1931, 128f).

⁴ Opplysningene i dette avsnittet bygger i stor utstrekning på *Universitetet i Oslo 1911-61*.

⁵ Wedervangs forelesning over selvvalgt emen ble senere trykt som Wedervang (1929).

⁶ Wedervangs avhandling ble anmeldt av den kjente russiske statistikeren A. A. Tschuprow i *Nordisk Statistisk Tidsskrift* 1925 og hans resultater ble underbygget og utnyttet av Sven Wicksell, ifølge Frisch/Stang, 17.1.30.

⁷ Frisch fortalte i et brev skrevet i 1929 at under et plutselig og alvorlig influensaangrep SPANSKESYKEN? noen år tidligere tenkte at hvis han nå skulle dø ville det som var ugjort i gullsmedforretningen ikke bekymre ham det minste, mens de ufullførte artikkelmanuskriptene han hadde liggende voldet ham atskillig kvaler. (Frisch/Fisher, 24.04.29)

⁸ Frisch ble tildelt stipendet etter beslutning 4. august 1926 (RAC).

⁹ Frisch fikk utbetalt 1800 dollar som stipend og ytterligere 400 dollar ble sendt til Marie. LSRM brukte ytterligere 280 dollar på sekretærassistanse, mangfoldiggjøring og distribuering av avhandlingen "An Analysis of Statistical Time Series" etter forslag fra Lawrence Frank, en økonomi som var en av LSRMs funksjonærer i New York. Mitchell??

¹⁰ Frisch spurte Allyn Young, Harvard University til råds om ledende navn innen ”mathematical economics” og fikk til svar en liste på åtte navn som Young skrev ”...includes practically everyone in this country who has a serious interest in the field of mathematical economics.” Personene som var nevnt var Irving Fisher, H. L. Moore, Warren M. Persons, Holbrook Working, Frank H. Knight, Fredrick C. Mills, Mordecai Ezekiel og E. H. Chamberlin. Young hadde samtidig på Frischs vegne spurt Mordecai Ezekiel om ledende navn innen ”statistical economics”. Ezekiel, som var knyttet til US Department of Agriculture og selv var en særdeles ledende mann på feltet, nevnte også åtte navn: Henry Schultz, Bradford B. Smith, Hugh B. Killough, Elmer Rauchenstein, Clyde Chambers, Edward M. daggitt, SC. F. Sarle og G. C. Haas.

¹¹ Noen av arbeidene er gjengitt i utdrag på norsk i Frisch (1995).

¹² Frisch/Fisher 24.04.28.

¹³ Åpningsordene i søknaden til Rockefeller Foundation, Wedervang&Frisch/Stang 17.1.30.

¹⁴ I en søknad Frisch skrev til Rockefeller Foundation på vegne av Wedervang for å skaffe ham midler til å besøke USA (se kapittel 4) ga han uttrykk for forskjellen mellom de to: "... both Professor Wedervang and I are keenly interested in the realization of a more intimate connection between the study of pure economic theory and the practices and actual life of the various concrete economic units: individuals, concerns etc. While my principal concern is that theory might gain by such a connection, Professor Wedervang first of all has the concrete progress of the economic and business life of the nation at heart. His endeavour is to contribute towards a better and more intelligent application of the economic principles to the practices of economic life" (Frisch/Stang, 17.1.30).

¹⁵ På et møte i Statsøkonomisk Forening 10. februar 1932 var temaet det nyopprettede instituttet. Frisch og Wedervang innledet. Frisch krediterte Wedervang for ideen. MER OM DETTE

¹⁶ Søknaden foreligger som brev Frisch&Wedervang, 17.1.30. Alle sidehenvisninger til søknaden i dette kapitlet er til dette brev.

¹⁷ Resultater fra dette prosjektet ble publisert i flere omfangsrrike bind under fellestittelen *Wages, Cost of Living and National Income in Sweden 1860-1930* skrevet av "the staff of the Institute for Social Sciences, University of Stockholm" og hele serien redigert av Gösta Bagge. Første bind var *The Cost of Living in Sweden*, skrevet av Gunnar Myrdal, assistert av Sven Bouvin (London: P.S. King & Son, 1933). Annet bind i serien var *Wages in Sweden 1860-1930* ble publisert i to deler, første del omfattet bergverk og industri og var skrevet av Erik Lindahl og Bertil Nyström (London: P.S- King & Son, 1933). Alle bind er oppgitt å være finansiert av Laura Spelman Rockefeller Memorial.

¹⁸ Henvisningen er åpenbart til Frisch (1927), som ble skrevet, mangfoldiggjort og distribuert med støtte fra Laura Spelman Rockefeller Memorial under Frischs opphold i USA i 1927-28.

¹⁹ Stang/Van Sickle, 29.1.30 (RAC).

²⁰ Stang hadde invitert Sæland til middag med Gunn under besøket, men Sæland meldte forfall. Som følge av dette glemte Stang å underrette rektor Sæland om søknaden fra Frisch og Wedervang, noe rektor ble litt støtt over da han fikk vite om den i begynnelsen av 1931. Frisch/Wedervang 13.2.31.

²¹ Stang hadde tidligere i 1930 blitt kontaktet av G. Winthrop Young som introduserte seg som representant for humanistisk avdeling av Rockefeller Foundation, men på møtet i Oslo fikk Stang vite at Young hadde sluttet. Og at det ikke var noen humanistisk avdeling å henvende seg til.

²² I et internt memo som Van Sickle skrev etter møtet i Oslo i tilknytning til Stangs søknad om ytterligere bevilgning til hans eget institutt heter det: "*Thus Professors Frisch and Wedervang were interested in developing an Institute for study of contemporary social problems, apparently after the model of the Copenhagen Institute. ... [Stang] appeared anxious lest some of his colleagues should later say that he had used his influence with the R[ockefeller] F[oundation] to keep from our knowledge other possible developments that might compete with the Institute [of Comparative Research in Human Culture] for R. F. Support*". Internt memo av J. Van Sickle 9.7.30 (RAC). Henvisningen til 'Copenhagen Institute' gjaldt Afdeling for økonomi og historie ved Københavns universitet som var opprettet av midler fra Laura Spelman Rockefeller Memorial i 19??.

²³ Stang/Gunn 12.7.30 (RAC).

²⁴ Brev fra R. Frisch til I. Wedervang, 23. juni 1930.

²⁵ *Sur un problème*-artikkelen gjorde et midelbart og sterk inntrykk på Fisher. Han hadde nylig fått trykt artikkelen "A Statistical Method for Measuring 'Marginal Utility' and Testing the Justice of a Progressive Income Tax" i et festskrift for John Bates Clark, i den tro at han som den første i verden hadde utarbeidet en statistisk metode for måling av grensenytte. Han distribuerte et særtrykk av sin artikkel til et stort antall mottakere sammen med et brev der han omtalte Frisch's arbeid: "Dr. Frisch not only devised a method but applied it to obtain definite statistical estimates with which my own tentative and unpublished figures are, at least, consistent. To Dr. Frisch, therefore, belongs the honor of being, so far as I know, the first to publish anything on this difficult subject." Frisch på sin side, hadde allerede under Parisoppholdet anskaffet og studert den franske utgaven (1917) av Fishers berømte doktoravhandling fra 1891. Fisher var også den første han ville oppsøke i USA under oppholdet i 1927. SJEKK NÅR CLARK-FESTSKRIFTET KOM UT

²⁶ Frisch hadde selv foreslått \$7000 som et passende godtgjørelse, dvs. \$3500 fra universitetet og det samme direkte fra Fisher. Fisher gjør ham imidlertid oppmerksom på at også pengene fra universitetet kommer fra ham selv som en gave til universitet. "*I did not originally intend to tell you that all of this will come from me, part of it directly, of course, and the rest through the University, but on reflection I thought that you should know the whole truth ... I frequently made Yale such gifts and I am particularly glad to do so in this case*" (Fisher/Frisch, 27.06.29). Fisher var en meget formuende mann på dette tidspunktet, men det skulle ikke vare så lenge.

²⁷ Frisch/Fisher, 25.06.29 og Fisher/Furniss, 07.12.39.

²⁸ Blant arbeidsoppgaver Frisch fikk av Fisher var å løse geometrioppgaver! Fisher var medforfatter av en lærebok, Phillips & Fisher: *Plane Geometry*, og fikk av og til brev fra matematikkstudenter om svar på oppgaver i boka.

²⁹ Frischs forelesningsplan og de refererte forelesningene er arkivert ved Sosialøkonomisk institutt. Kurset ble avsluttet med et term paper, som kunne skrives om hvilken som helst av problemstillingene dekket i kurset. Et utvalg av "term papers" som ble skrevet er også arkivert.

³⁰ De tidsserier som ble mer eller mindre gjennomanalysert ved hjelp av Frischs metoder var "1) General Prices from the years 1790, 2) The Axe-Houghton index of stock prices, 3) The Dow-Jones index of stock prices, 4) The Frickey index of railroad stock prices, 5) Bank clearings in cities outside New York, 6) Copper prices and consumption, 7) The U.S. Bureau of Labor Statistics' price index, 8) Automobile production, 9) Freight car loadings, 10) Pig iron production, 11) Residuals of the longitude of the planet Uranus, 12) Smoothing of the probability of death, 13) Rainfall at Boston, Massachusetts, 14) Wheat prices in Europe from the year 1500" (Frisch/Stevenson 20.12.30).

³¹ Evans' foredrag var "Simple types of economic crises and cycles" og Hotelling's "Recent improvements in statistical inference".

³² Frisch/Rorty, 03.01.31.

³³ Frisch/Mitchell 03.01.31 og Frisch/Rorty 03.01.31.

³⁴ Avtalen ble bekreftet gjennom utveksling av brev i januar 1931, Stevenson/Frisch 08.01.31 og Frisch/Stevenson 20.01.31.

³⁵ Furniss refererte følgende om Rogers' oppfatning: "Professor Rogers has told me that he approved your policy in approaching the subject through a careful discussion of the conventional concepts. In other words, he does not believe that this part of the manuscript should be condensed. He agrees with me, however, that your introduction does not make sufficiently clear the objective of your study. He suggests that you state quite emphatically and early in the introduction the contribution which you propose to make to the subject." (Furniss/Frisch 03.03.31)

³⁶ Forelesningen fant sted 7.-10.juli 1930 og titlene på de fire forelesningene var som følger: (1) General Considerations on Static and Dynamic Economics; (2) Dynamic Formulation of Some Parts of Economic Theory; (3) The Significance of Economic Theory in Modern Life; og (4) Statistical Verification of the Laws of Dynamic Economic Theory. Den tredje av forelesningen fant sted i et større auditorium og ble annonsert i "Calendar for the week" i University of Minnesotas Official Daily Bulletin, riktignok med Frisch oppgitt som tilhørende University of Copenhagen!

³⁷ Frisch/Stevenson 20.12.30. Frisch sa i brevet han det var en bestemt grunn til at han ikke ville tilbake til Oslo før sommeren 1931. Det skyldes selvsagt tautrekningen om det foreslåtte professoratet for ham, se kapittel 5. Frisch sier seg også svært fornøyd med det honoraret Stevenson hadde stilt i utsikt, \$2000 pluss reisutgifter fra og til New York.

³⁸ Eksamensoppgavene Frisch ga og noen eksamensbesvarelser er arkivert ved Sosialøkonomisk institutt.

³⁹ Frisch/Fisher 25.05.31.

⁴⁰ Brev fra Universitetets rektor Sæm Sæland til R. Frisch, 4. februar 1930.

⁴¹ Brev fra Universitetets rektor Sæm Sæland til R. Frisch, 4. februar 1930.

⁴² Furniss/Frisch 02.01.31.

⁴³ Denne oversikten omfattet følgende arbeider: (1). ms. på engelsk til Frisch (1931b) som alt var sent til Zeitschrift für Nationalökonomie for oversettelse og publisering; (2) ms. på 40 pp. om måling av grensenytte (dette ble sammen med (5) til *New Methods* (Frisch, 1932) som ble sendt til forlaget et par måneder senere); (3) ms. til en monografi på 150 pp. om produksjonsteori som Frisch antydte kunne bli publisert av Yale University Press; (4) ms. til en monografi på 100 pp. om dekomponering av empiriske tidsserier (bare noe av dette ble senere publisert); (5) ms. til monografi på 100 pp. om "Utility as Quantity"; (6) "The Statistical Determination of Econometric Functions", som ble publisert dels i *Pitfalls*-artikkelen og dels i konfluensboka; (7) "A Dynamic Approach to Economic Theory", en videre utvikling av *Statikk og dynamikk*-artikkelen for publisering av Frankfurter Gesellschaft für Konjunkturforschung.

⁴⁴ Furniss/Frisch 09.02.31.

⁴⁵ Frisch/Furniss 25.03.31.

⁴⁶ Frisch/Furniss 25.03.31.